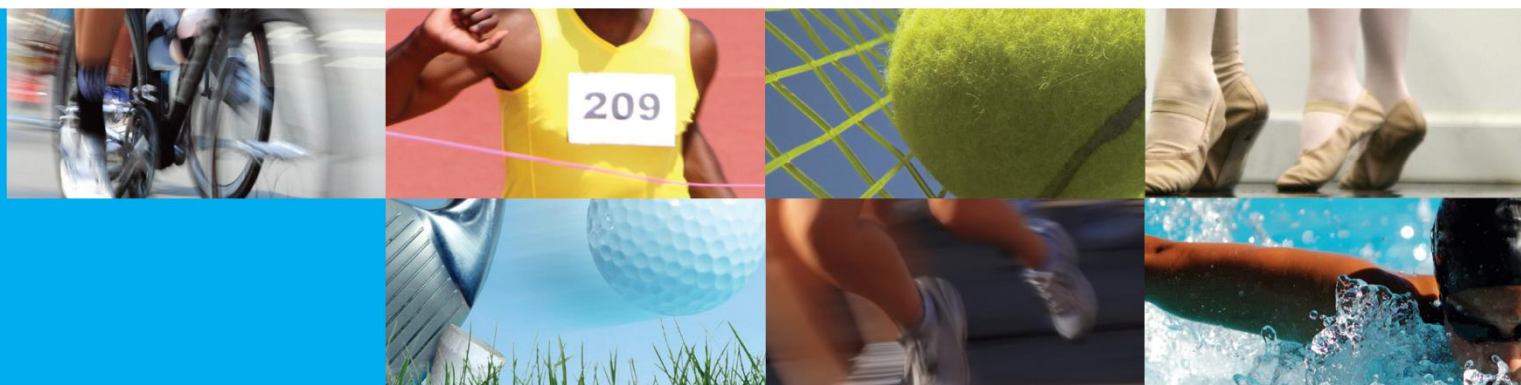

Ruimte voor sport in Enschede

Onderzoek naar de behoefte aan binnen- en buitensportvoorzieningen
in de periode 2015, 2020, 2025 en met 2030

David Romijn
Koen Breedveld

Ruimte voor sport in Enschede

Onderzoek naar de behoefte aan sportvoorzieningen
in de periode 2015, 2020, 2025 en 2030

in opdracht van gemeente Enschede

David Romijn
Koen Breedveld

Mulier Instituut
sociaal-wetenschappelijk sportonderzoek

*Postbus 85445 | 3508 AK Utrecht
Herculesplein 269 | 3584 AA Utrecht
+31 (0)30 721 02 20 | www.mulierinstituut.nl
info@mulierinstituut.nl | [@mulierinstituut](https://www.instagram.com/mulierinstituut)*

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	7
1.1	Onderzoeksvragen	7
1.2	Werkwijze	7
1.3	Leeswijzer	8
2.	Uitgangspunten	9
2.1	Bevolkingsprognose	9
2.2	Leerlingenprognose	10
2.3	Ontwikkeling ledentallen van sportbonden	10
2.4	Zaalsporten	16
2.5	Toekomst	16
3.	Buitensport	17
3.1	Inleiding	17
3.2	Voetbal	17
3.3	Hockey	24
3.4	Korfbal	24
3.5	Honk- en softbal	25
3.6	Tennis	25
3.7	Atletiek en rugby	26
4.	Toekomst van het voetbal	27
4.1	Capaciteitsberekeningen	27
4.2	Verschuiving zondagvoetbal	28
4.3	Nabijheidsanalyse	30
4.4	Modellen configuratie capaciteit wedstrijdelden	34
5.	Toekomst van diverse buitensporten	37
5.1	Hockey	37
5.2	Korfbal	40
5.3	Honk- en softbal	40
5.4	Tennis	41
5.5	Atletiek en rugby	42
5.6	Configuratie buitensportcapaciteit	42
6.	Binnensport	43
6.1	Introductie	43
6.2	Huidige bezetting van de binnensportaccommodaties	45
6.3	Toekomstige behoefte aan binnensportaccommodaties	50
	Conclusies	55
	Literatuur	59
	Bijlage 1 Normteamberekening voetbal	61

1. Inleiding

Deze rapportage brengt de huidige en toekomstige behoefte aan sportruimte in beeld voor de georganiseerde buitensport (voetbal, hockey, korfbal, rugby, atletiek en honk- en softbal) en de binnensport in de gemeente Enschede.

De gemeente Enschede heeft in juni 2015 nieuw beleid vastgesteld waarin de ontwikkeling van het sportbedrijf, het vereenvoudigen van subsidies en tarieven en het optimaliseren van het gebruik van sportaccommodaties centraal staat. De gemeente Enschede wil daarom in 2016 beschikken over inzicht in de huidige en toekomstige behoefte aan ruimte voor binnensport, buitensport en zwembaden om gefundeerd het accommodatiebeleid te kunnen herijken en een visie op zwemwater op te kunnen stellen.

Tegen deze achtergrond heeft de gemeente Enschede het Mulier Instituut gevraagd een voorstel te doen voor een breed ruimteonderzoek dat moet bijdragen aan het nemen van gefundeerde besluiten aangaande het optimaliseren van het sportaccommodatiebeleid in de gemeente Enschede met betrekking tot de binnensport, de buitensport en zwemmen. In voorliggende rapportage vindt u de onderdelen binnensport en buitensport. De uitkomsten van de zwemaccommodaties worden separaat gepresenteerd in een aparte rapportage.

1.1 Onderzoeksvragen

In dit onderzoek staan de volgende onderzoeksvragen centraal:

1. Wat is in de huidige situatie in de gemeente Enschede de vraag naar velden voor voetbal, hockey, korfbal, honk- en softbal, tennis, handbal, rugby en atletiek en wat is de verwachte vraag in 2020, 2025 en 2030, en welke overschotten/tekorten kunnen zich voor gaan doen uitgaande van het aanbod in 2015?
2. Waar zijn per voetbal-, hockey- en tennisvereniging in de gemeente Enschede de betreffende leden woonachtig, en hoe ver reizen zij gemiddeld naar hun vereniging?
3. Wat is de huidige en toekomstige (2020, 2025 en 2030) vraag naar sporthallen en sportzalen in de gemeente Enschede en hoe verhoudt dit zich tot het huidige aanbod?

1.2 Werkwijze

Buitensport

Voor de vraag-aanbod analyses van de buitensporten gebruiken we ons ruimte-instrument. Dit instrument is eerder gebruikt in verschillende vergelijkbare onderzoeken in Alkmaar (Wezenberg-Hoenderkamp & Hoekman, 2015), Oss (Romijn et al., 2014) en Groningen (Hoenderkamp et al., 2012). Dit rekeninstrument is toepasbaar op de sporten voetbal, hockey en korfbal. Voor deze sporten wordt op basis van teamaantallen en door Vereniging Sport en Gemeenten (VSG) en NOC*NSF vastgestelde planningsnormen, het benodigde aantal velden berekend.

Op basis van de verwachte bevolkingsgroei en de veranderende bevolkingssamenstelling bepalen we wat de vraag naar velden is in 2020 en in 2030. Eventuele tekorten of overschotten in 2020 of in 2030 worden zichtbaar door de toekomstige behoefte te vergelijken met het huidige aanbod.

Voor rugby en atletiek zijn geen algemeen geldende planningsnormen beschikbaar. Wel zijn er vuistregels die worden gebruikt om de ruimtebehoefte te bepalen. Dit is eveneens op basis van demografische ontwikkelingen bepaald.

Binnensport

Voor de vraag-aanbodanalyse van sporthallen werken we met draagvlakcijfers op basis van inwoner- en leerlingenaantallen, nu en in de toekomst. De berekening heeft betrekking op het gebruik van deze accommodaties door verenigingen, onderwijs en particulieren. De draagvlakcijfers geven een bandbreedte aan waarbinnen de werkelijke behoefte ligt. Door de huidige bezettingsgraden en eventuele overloopmogelijkheden naar sport- en gymzalen te betrekken bij de vraag-aanbodanalyse, wordt beschreven of de minimale of maximale variant het meest van toepassing is. Daarnaast gaan we in op de bezetting in verschillende tijdvakken waarbij aandacht is voor piek- en dalmomenten. Zowel binnen een jaar als binnen een reguliere verhuurweek.

Bronnen

Ter beantwoording van de onderzoeksvragen is gebruik gemaakt van de volgende bronnen:

Uitgangspunten

- Demografische gegevens van de gemeente Enschede
- Bevolkingsprognoses van de gemeente Enschede tot en met 2030
- Leerlingprognoses voor scholen in de gemeente Enschede tot en met 2030
- Accommodatieoverzichten gemeente Enschede
- Landelijke ledentallen primaire binnen- en buitensporten
- Adresgegevens onderwijslocaties en binnensportaccommodaties gemeente Enschede
- Diverse gebruiksnormen uit handboek sportaccommodaties (update 2016)

Binnensportanalyses

- Verhuurgegevens van binnensportaccommodaties (gymzalen, sportzalen en sporthallen)
- Uitkomsten digitale vragenlijst binnensportaccommodaties onder sportverenigingen
- Analyse/informatie bezetting particuliere hallen

Buitensportanalyses

- Teamaantallen buitensporten
- Ledenontwikkeling voetbalverenigingen 2010-2015
- Postcodes ledenbestand hockey-, voetbal- en tennisverenigingen

1.3 Leeswijzer

Allereerst gaan we in hoofdstuk 2 in op de uitgangspunten die binnen dit onderzoek zijn gehanteerd. Vervolgens komt de situatie in Enschede in de hoofdstukken 3 en 4 aan bod. In hoofdstuk 3 staat de ruimte voor buitensport centraal, waarbij wordt gekeken naar de huidige vraagaanbodverhouding op de sportparken in de gemeente. In hoofdstuk 4 wordt de toekomstige behoefte van voetbal geanalyseerd, waarbij het huidige en het toekomstige aanbod tegen elkaar worden afgezet. In hoofdstuk 5 doen we dit voor diverse buitensporten. Hoofdstuk 6 gaat in op de vraag en het aanbod van binnensportaccommodaties nu en in de toekomst. Hoofdstuk 7 geeft tot slot de belangrijkste resultaten uit de voorgaande hoofdstukken weer.

2. Uitgangspunten

In dit hoofdstuk beschrijven we de uitgangspunten die bij het onderzoek zijn gebruikt. Het gaat daarbij om bevolkings- en leerlingenprognoses en de ontwikkeling van het aantal leden bij sportbonden.

2.1 Bevolkingsprognose

Voor de berekening van de behoefte aan sportvelden in 2020, 2025 en 2030 maken we gebruik van de bevolkingsprognose. De bevolking van de gemeente Enschede blijft in de periode 2015-2030 nagenoeg gelijk. Er is een lichte afname van ongeveer 2.000 inwoners (tabel 2.1). Binnen die ontwikkeling is te zien dat de bevolking tot 24 jaar ongeveer gelijk blijft, de 25- tot 49-jarigen relatief sterk afnemen en dat de groep 50-plussers juist toeneemt.

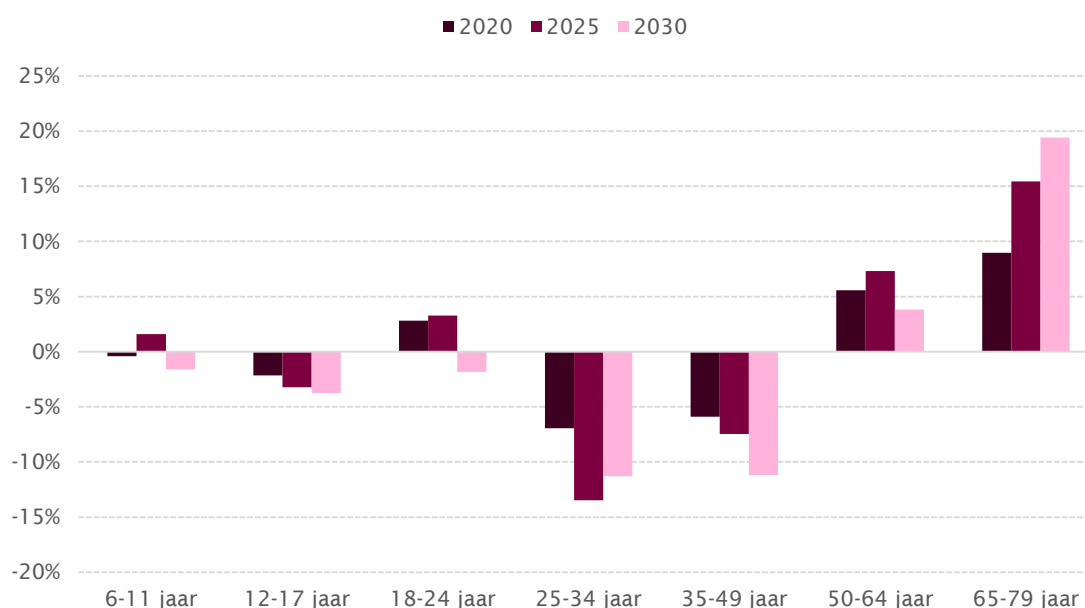
Tabel 2.1 Aantal inwoners per leeftijdsklasse in 2015, 2020, 2025 en 2030

	2015	2020	2025	2030	Vershil 2015-2030
6-11 jaar	10.040	10.000	10.200	9.880	-160
12-17 jaar	11.160	10.920	10.800	10.740	-420
18-24 jaar	16.440	16.900	16.980	16.140	-300
25-34 jaar	23.000	21.400	19.900	20.400	-2.600
35-49 jaar	32.200	30.300	29.800	28.600	-3.600
50-64 jaar	28.700	30.300	30.800	29.800	1.100
65-79 jaar	20.100	21.900	23.200	24.000	3.900
Totaal	141.640	141.720	141.680	139.560	-2.080

Bron: Gemeente Enschede, januari 2016

In figuur 2.1 wordt de ontwikkeling per leeftijdsklasse in procentuele ontwikkeling beschreven. Daar valt in af te lezen dat het aantal 65-plussers in 2020 is toegenomen met 9 procent, in 2025 met 15 procent en in 2030 met bijna met een vijfde (19%).

Figuur 2.1 Inwonersontwikkeling per leeftijdsklasse per jaar, in procenten ten opzichte van 2016

Voor de doorrekening van buitensporten hanteren we de prognoses per speelcategorie die in de meeste sporten worden gehanteerd. Deze prognoses zijn naar indexcijfer gepresenteerd in tabel 2.2.

Tabel 2.2 Bevolkingsontwikkeling in Enschede tot 2020, 2025 en 2030, per leeftijdscategorie (indexcijfer, 2015 = 100)

	2020	2025	2030
Pupillen (4-11 jaar)	100	101	98
Junioren (12-17 jaar)	98	97	96
Senioren (18-35 jaar)	97	94	93
35+/45+ (35-54 jaar)	97	94	89

2.2 Leerlingenprognose

Voor de leerlingenprognose maken we gebruik van de prognoses van Pronexus (december 2014). Het valt op dat het aantal leerlingen in het basisonderwijs afneemt met ongeveer 800 leerlingen, terwijl tegelijkertijd de bewuste leeftijdsklasse nagenoeg gelijk blijft. De verklaring hiervoor ligt in de leerlingen die van buiten Enschede naar scholen binnen de gemeentegrens komen. Dit zijn er in de toekomst naar alle waarschijnlijkheid minder dan dat op dit moment het geval is.

Tabel 2.3 Waargenomen (2015) en geschatte (2020, 2025 en 2030) aantal leerlingen naar onderwijstype gemeente Enschede

	2015	2020	2025	2030	Vershil '15/'30
Basisonderwijs	13.117	12.453	12.156	12.386	-731
Voortgezet onderwijs	7.952	7.934	7.688	7.305	-647
Speciaal onderwijs (PO)	503	478	466	475	-28
Speciaal onderwijs (VO)	593	590	557	527	-66
Speciaal onderwijs	669	623	605	615	-54

Bron: Pronexus, 2014

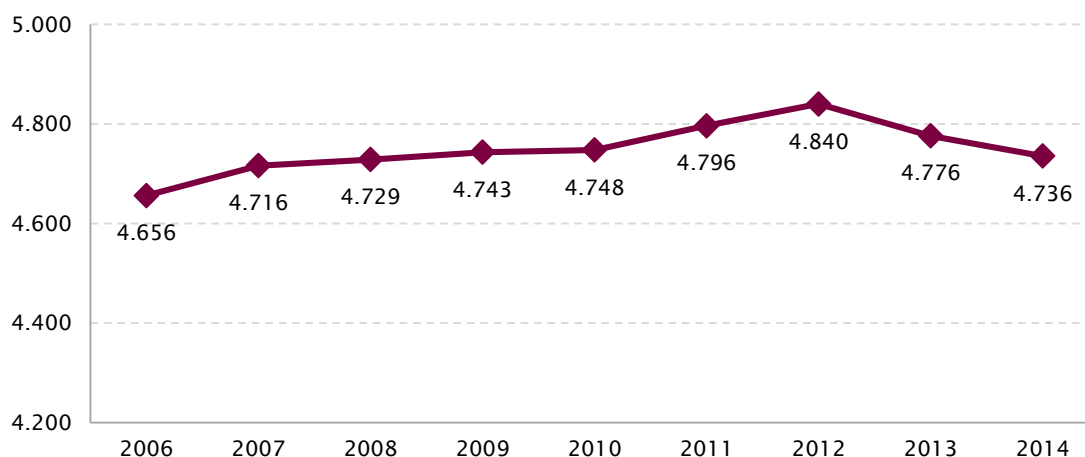
2.3 Ontwikkeling ledentallen van sportbonden

In deze paragraaf gaan we in op de ledentalontwikkelingen per sportbond. Bij de presentatie hiervan hebben we gebruik gemaakt van wisselende y-assen in de grafieken. De ontwikkeling van de ledencijfers is daarmee visueel uitvergroot. In werkelijkheid is de geschetste ontwikkeling soms maar een fractie van het totale ledenbestand.

Het totaal aantal lidmaatschappen bij alle sportbonden in Nederland is in de periode 2006-2012 gestegen tot ruim 4.8 miljoen¹, maar sindsdien is sprake van een daling van ruim 100.000 lidmaatschappen (figuur 2.2). Deze daling wordt in belangrijke mate veroorzaakt door een daling bij de tennisbond.

¹ Dit is exclusief de lidmaatschappen van Sportvisserij Nederland (sinds 2013 aangesloten bij NOC*NSF)

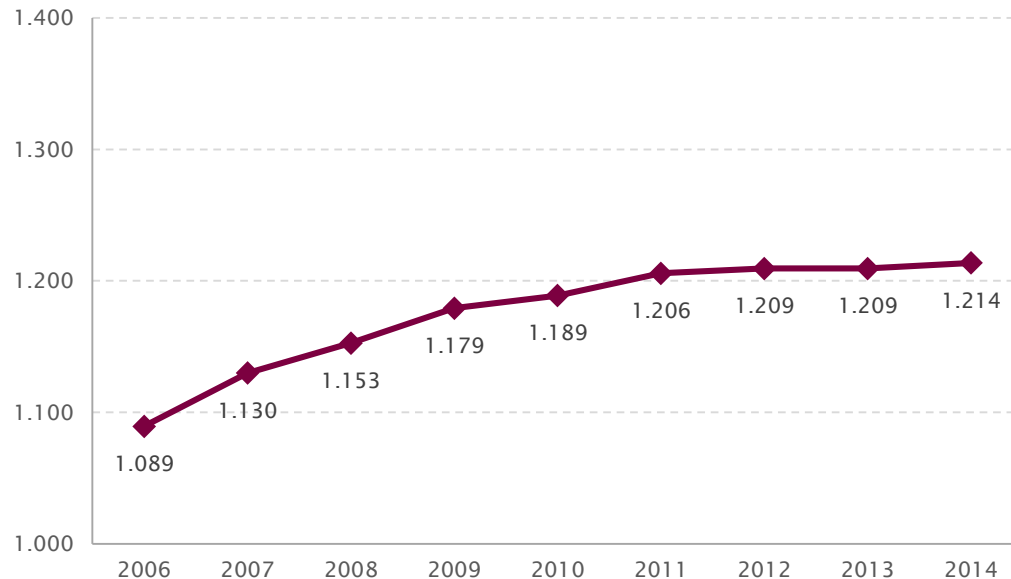
Figuur 2.2 Totaal aantal lidmaatschappen bij sportbonden, 2006-2014, aantallen x 1.000

Bron: NOC*NSF 2006-2014, bewerking Mulier Instituut.

In de periode 2006-2014 heeft de Koninklijke Nederlandse Voetbalbond (KNVB) te maken gehad met een lichte groei tot 1.214.000 lidmaatschappen in 2014 (figuur 2.3). Deze groei is met name te danken aan de toenemende populariteit van het meisjesvoetbal.

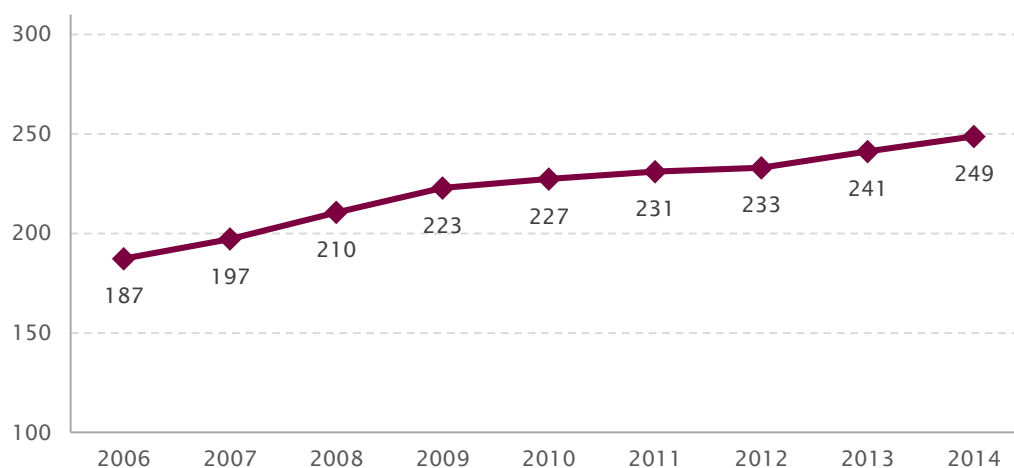
Figuur 2.3 Aantal lidmaatschappen bij voetbalbond KNVB, 2006-2014, aantallen x 1.000

Bron: NOC*NSF 2006-2014, bewerking Mulier Instituut.

De ontwikkeling van het aantal lidmaatschappen bij de Koninklijke Nederlandse Hockeybond (KNHB) toont een blijvend sterke groei aan. In de periode 2006-2014 was sprake van een stijging van het aantal lidmaatschappen van 187.000 in 2006 naar 249.000 in 2014 (figuur 2.4).

Figuur 2.4 Aantal lidmaatschappen bij hockeybond KNHB, 2006-2014, aantallen x 1.000

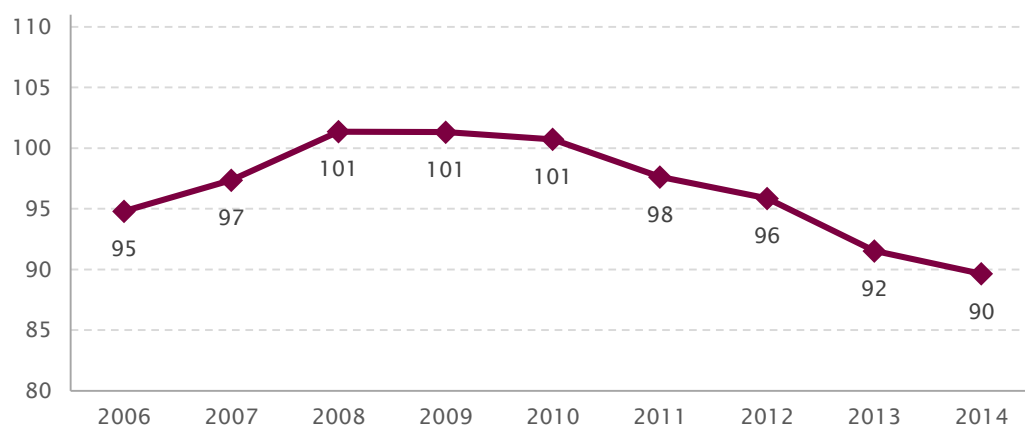

Bron: NOC*NSF 2006-2014, bewerking Mulier Instituut.

De stijging is zelfs zo sterk (gemiddeld 3,6% per jaar in de afgelopen jaren), dat we later in de prognose een aparte analyse maken voor de hockeysport in Enschede (paragraaf 3.7).

Het Koninklijke Nederlandse Korfbalverbond (KNKV) heeft in de afgelopen jaren te maken met een stelselmatige daling van het aantal lidmaatschappen. In 2010 had de KNKV nog 101.000 lidmaatschappen; in 2014 is dat aantal geslonken tot 90.000 lidmaatschappen (figuur 2.5). Deze ontwikkeling zal beschrijvend terugkomen in de gemeentelijke prognoses voor de ruimte voor de korfbalsport in Enschede.

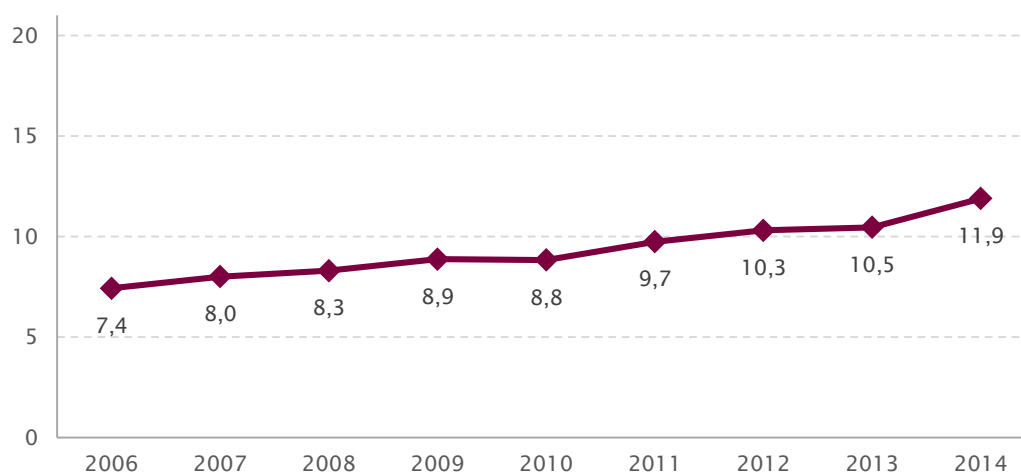
Figuur 2.5 Aantal lidmaatschappen bij de korfbalbond KNKV, 2006-2014, aantallen x 1.000

Bron: NOC*NSF 2006-2014, bewerking Mulier Instituut.

De Nederlandse Rugbybond (NRB) maakt sinds 2006 een gestage groei door (figuur 2.6). Het aantal leden is inmiddels gestegen naar bijna 12.000 terwijl dit in 2006 nog 7.400 was. Hoewel de procentuele groei van deze sport erg groot is, is het aantal rugbyspelers nog steeds gering in vergelijking met bijvoorbeeld voetbal en hockey. De gevolgen van deze groei op de ruimtebehoefte worden daarom alleen in beschrijvende vorm meegenomen in de behoefteprognose voor rugby.

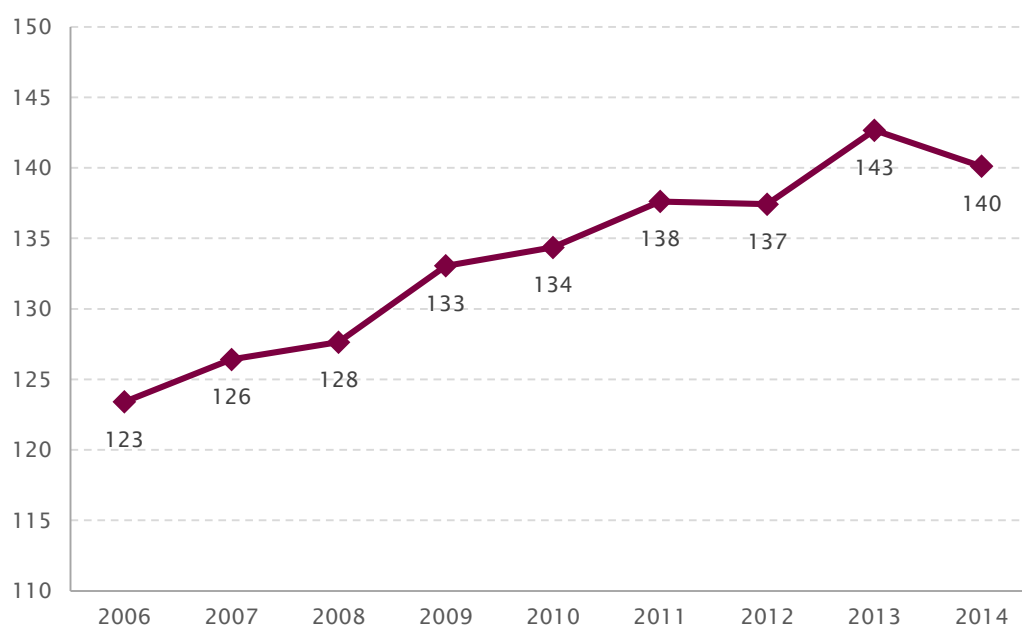
Figuur 2.6 Aantal lidmaatschappen bij de rugbybond NRB, 2006-2014, aantallen x 1.000

Bron: NOC*NSF 2006-2014, bewerking Mulier Instituut

De Atletiekunie laat sinds 2006 een sterke groei van het aantal leden zien, maar in 2014 is een lichte daling opgetreden (figuur 2.7). De groei is voornamelijk veroorzaakt door een toename van het aantal lopers en minder door een toename van het aantal baanatleten. In het brancherapport Atletiek in Nederland (Breedveld en Hover, 2016) wordt aangenomen dat deze daling naar alle waarschijnlijkheid een incident betreft. De auteurs stellen dat atletiek juist zeer leeft van top (Dafne Schippers) tot breedtesport (grote toename van (informele) loopgroepen). De gevolgen voor de ruimtebehoefte zullen daarom zeer gering zijn en worden alleen in beschrijvende vorm meegenomen.

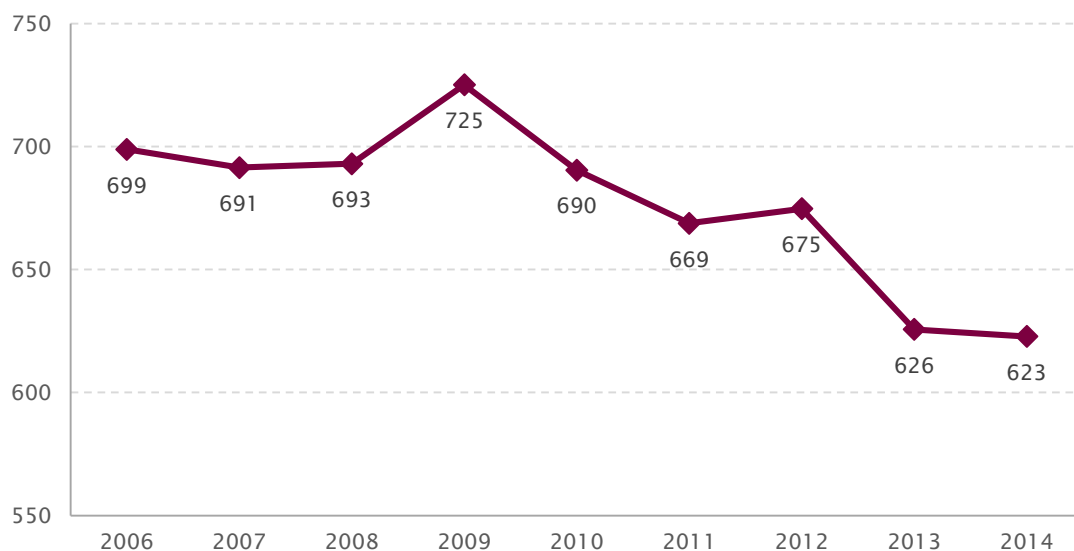
Figuur 2.7 Aantal lidmaatschappen bij de Atletiekunie, 2006-2014, aantallen x 1.000

Bron: NOC*NSF 2006-2014, bewerking Mulier Instituut

Ondanks een tussentijdse groei rond 2009 verloor de KNLTB tussen 2006 en 2014 ruim 75.000 leden (figuur 2.8). Dat is ruim tien procent van het volledige ledenbestand. Echter, nog altijd is de tennisbond in omvang met ruim 623.000 leden de tweede sportbond van Nederland, na de KNVB.

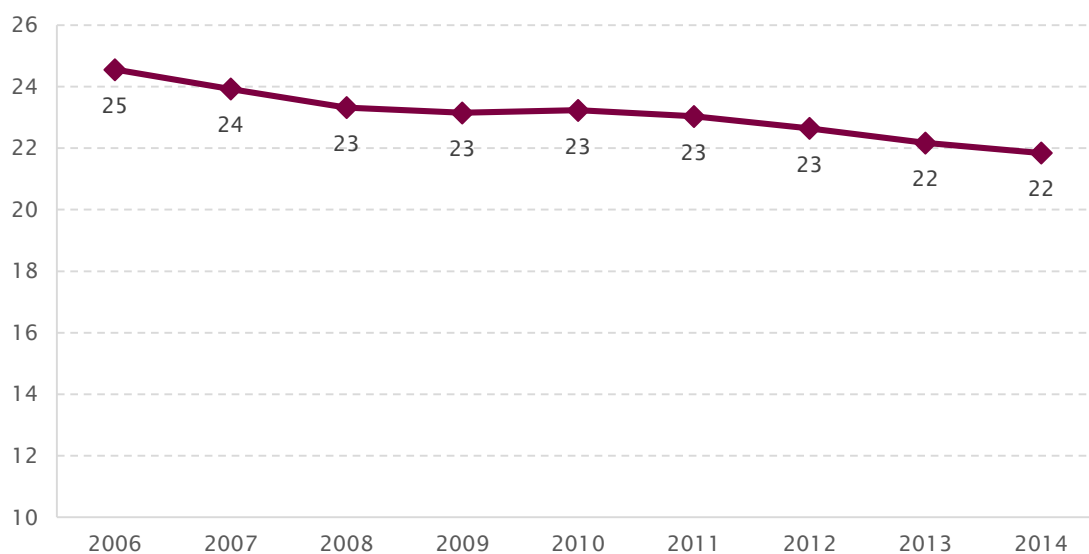
Figuur 2.8 Aantal lidmaatschappen bij de tennisbond KNLTB, 2006-2014, aantallen x 1.000

Bron: NOC*NSF 2006-2014, bewerking Mulier Instituut

Het aantal honk- en softballeden neemt landelijk langzaam maar zeker af (figuur 2.9). Tussen 2006 en 2014 zag de KNBSB haar ledental dalen met bijna 3.000 leden naar bijna 22.000. Voor een relatief kleine sportbond is dat een aanzienlijke daling. Net als de tennisbond verloor de KNBSB ruim tien procent van haar leden.

Figuur 2.9 Aantal lidmaatschappen bij de honk- en softbalbond KNBSB, 2006-2014, aantallen x 1.000

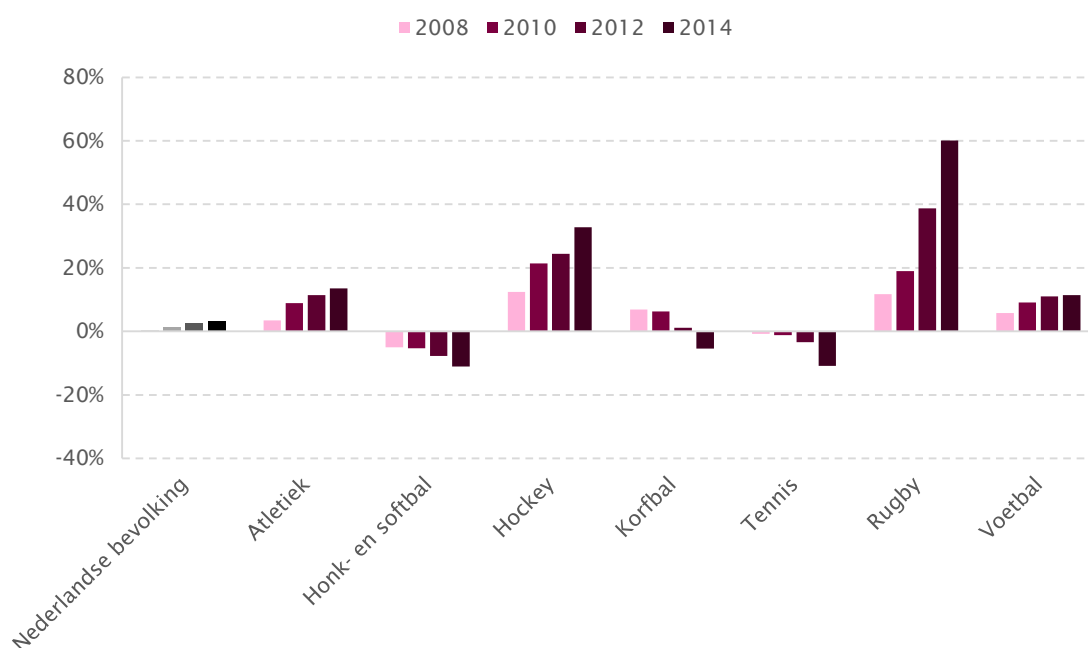

Bron: NOC*NSF 2006-2014, bewerking Mulier Instituut

De ontwikkelingen van het aantal lidmaatschappen bij de buitensporten die in deze paragraaf zijn gepasseerd, zijn in figuur 2.10 nogmaals weergegeven, maar dan in procentuele groei/afname in de periode 2006 tot en met 2014. Hierbij is het jaar 2006 als uitgangsjaar genomen: de procentuele verandering geldt dus ten opzichte van 2006. Ter vergelijking is ook de ontwikkeling van de Nederlandse bevolking in de periode 2006-2014 weergegeven.

Uit figuur 2.10 blijkt dat met name de hockeybond KNHB, de rugbybond NRB en de Atletiekunie een groei in ledentallen hebben doorgemaakt, die de groei in bevolking sterk overstijgt. De Korfbalbond KNKV is een negatieve uitschieter.

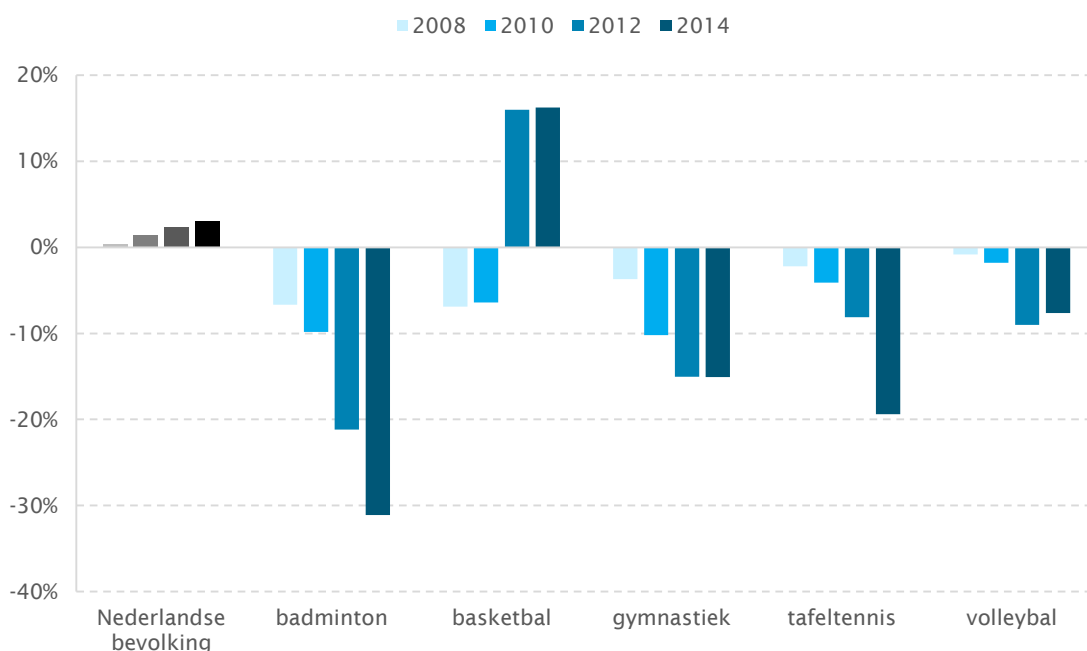
Figuur 2.10 Ontwikkeling lidmaatschappen bij diverse buitensportbonden in de periode 2006-2014 (met 2006 als uitgangsjaar), afgezet tegen de ontwikkeling van de Nederlandse bevolking in diezelfde periode

2.4 Zaalsporten

Kijken we naar typische binnensporten, dan zien we dat de meeste zaalsporten afnemende ledenaantallen hebben, met uitzondering van basketbal (figuur 2.11). Voetbal maakt in zijn geheel als sport wel een groei door, maar het zaalvoetbal (5% van alle voetballers) heeft te maken met een afname van het aantal leden (niet in figuur).

Figuur 2.11 Ontwikkeling lidmaatschappen bij diverse binnensportbonden in de periode 2006-2014 (met 2006 als uitgangsjaar), afgezet tegen de ontwikkeling van de Nederlandse bevolking in diezelfde periode

Bron: NOC*NSF 2009-2014, bewerking Mulier Instituut

2.5 Toekomst

In het afgelopen decennium viel te zien dat de sportdeelname in Nederland na een periode van groei inmiddels stabiel is. De ledentallen van diverse grote sportbonden zijn dat zeker niet. In de buitensport vielen hockey en rugby als stijgers op en korfbal als daler. Bij de binnensport is - tegen de bevolkingsontwikkeling in - een meer algemene tendens van dalende ledentallen te zien. De uitzondering hierop vormt het basketbal.

Het is niet gezegd dat de ontwikkeling van het laatste decennium een-op-een op toepasbaar is op de tien jaar die gaan komen. Echter, het ligt niet in de lijn der verwachting dat de sporten die de afgelopen jaren consequent met een afname te maken hebben gehad, ineens de weg naar boven inslaan. Evenmin zullen sporten die een fors aandeel aan leden zagen verdwijnen, in dezelfde mate blijven slinken op weg naar volledige verdwijning. Het lijkt aannemelijk dat de groei van hockey en rugby in de afgelopen jaren zich verder doorzet. Het blijft daarentegen de vraag of en wanneer deze groei afvlakt.

3. Buitensport

In het vorige hoofdstuk zijn de uitgangspunten met betrekking tot de vraag naar sportaccommodaties in Enschede besproken. Daarvoor zijn zowel lokale demografische kengetallen gebruikt als landelijke ontwikkelingen op het gebied van sportdeelname. Met deze uitgangspunten gaan we in dit hoofdstuk in op de huidige vraag naar en capaciteit van buitensportaccommodaties.

3.1 Inleiding

Dit hoofdstuk geeft inzicht in de ruimtebehoefte voor de buitensporten voetbal, hockey, honk- en softbal, korfbal, rugby, tennis en atletiek. De huidige situatie qua aantallen teams is in verhouding tot het aantal velden c.q. banen in kaart gebracht. Op basis van de bevolkingsontwikkeling (samenstelling en aantal) zijn de veranderingen in overschotten en tekorten voor 2020 en 2030 weergegeven. Voor hockey is een berekening uitgevoerd op basis van de groei van het aantal leden van de sportbond (KNHB) omdat deze groei veel sterker is dan de bevolkingsmatige ontwikkeling. Voor de overige sporten is in de berekeningen niet gewerkt met de procentuele daling/stijging van het aantal leden bij de sportbonden, omdat deze een bevolkingsmatige trend in de afgelopen jaren laten zien of omdat de absolute ledenaantallen gering zijn waardoor de gevolgen voor de ruimtebehoefte ook gering zullen zijn. Wel is in beschrijvende vorm op de landelijke trend in ledentalontwikkeling bij deze sporten ingegaan.

De behoefteberekening van het aantal velden in de toekomst geschiedt op basis van de gemeentelijke bevolkingsprognose en de teamaantallen van seizoen 2014-2015. De teamaantallen worden naar de toekomst toe verhoogd of verlaagd met de verwachte ontwikkeling van de bevolking. Hierbij wordt per leeftijdscategorie de ontwikkeling van het aantal inwoners ten opzichte van 2015 (hoofdstuk 2) gebruikt om het aantal teams in 2020 en 2030 te bepalen. Aan de hand van het verwachte aantal teams in 2020 en 2030 is vervolgens via de planningsnormen berekend hoeveel velden in 2020 en 2030 nodig zijn. Dit aantal is vervolgens afgezet tegen het beschikbare aanbod.

In dit hoofdstuk worden per paragraaf een aantal primaire buitensporten beschouwd. Tot slot beschouwen we de capaciteit in het licht van de toekomstige ontwikkelingen op het gebied van bevolkingssamenstelling en recente ledentalontwikkeling.

3.2 Voetbal

In Enschede zijn in het seizoen 2015/2016 607 voetbalteams in de bondscompetitie actief (tabel 3.1). Niet alle teams belasten wedstrijd- en trainingsvelden in dezelfde mate. Om te corrigeren voor kleinere teams heeft de KNVB in samenwerking met de Vereniging Sport en Gemeenten (VSG) een bespelingsnorm opgesteld die 'terugrekent' naar het equivalent van volledige seniorenteam, te weten 'normteams'. Een voorbeeld hiervan is dat twee pupillenteams op één wedstrijdveld terecht kunnen en dat maximaal vier van deze pupillenteams één trainingsveld delen. Voor een verdere toelichting van deze bespelingsequivalenten per leeftijd-/speelcategorie zie bijlage 1. Op basis van deze equivalenten spreken we in het seizoen 2015/2016 over bijna 400 'normteams'.

Tabel 3.1 Aantal voetbalteams in Enschede

	seizoen 2015/2016
Totaal aantal teams	607
Totaal normteams wedstrijd	394

De voetbalteams van de gemeente Enschede zijn verdeeld over 24 voetbalverenigingen die samen zeventien sportparken bespelen. In tabel 3.2 staat het aantal teams, normteams voor wedstrijd en normteams voor training beschreven. Deze uitkomsten worden gebruikt voor de berekening van de benodigde capaciteit.

Tabel 3.2 Huidig aantal teams naar wedstrijd- en trainingsnorm per vereniging

Naam sportpark	Naam vereniging	Teams	Normteams
Rigtersbleek	Rigtersbleek	50	30,1
Emos	Emos	32	20,8
Achilles	Achilles	23	16,5
Wethouder HP	TVV	7	6,5
	SVV	6	6,0
	Totaal	13	12,5
LSV	LSV	32	20,7
Scheurserve	Sparta	58	33,5
	Vosta	12	9,9
	Totaal	70	43,5
FC Centrum	FC 't Centrum	3	3,0
Bultserve	Sportlust Glanerbrug	28	18,8
Eilermark	Eilermark	16	11,5
Zoutendijk	Avanti	67	37,1
Phenix	Phenix	9	7,4
Vogido	Vogido	64	40,1
Diekman Oost	Zuid Eschmarke	6	5,5
	Tubanters	39	24,0
	Totaal	45	29,5
Diekman West	SC Enschede	27	16,3
	PW	8	7,7
	Totaal	35	24,0
Wess.brink Midden	UDI	11	7,4
	Suryoye/Medit	19	12,9
	Totaal	30	20,2
Wess.brink Zuid	Victoria	49	28,8
	Ensch. Boys	15	11,1
	Aramea	3	3,0
	Totaal	67	42,8
De Zweede	BSC Unisson	23	15,2
Totaal		607	393,6

Huidige capaciteit

Tabel 3.3 beschrijft de huidige capaciteit van wedstrijd- en trainingsvelden per vereniging. Onafgeronde cijfers betreffen delen van hele velden. Dit kan zowel een velddeling met een andere vereniging op hetzelfde sportpark betreffen - bijvoorbeeld het gedeelde trainingsveld op sportpark Wethouder HP. Daarnaast kan het ook een zogenaamde 'oefenhoek' betreffen - bijvoorbeeld het trainingsveld van LSV. De veldcapaciteit per vereniging is vastgesteld op basis van de huidige vaste bespeler.

Tabel 3.3 Aantal huidige wedstrijd- en trainingsvelden per vereniging

Naam sportpark	Naam vereniging	Huidige capaciteit velden		
		Natuurgras		Kunstgras
		Training	Wedstrijd	
Rigtersbleek	Rigtersbleek	1	2	1
Emos	Emos	2	3	
Achilles	Achilles	0,7	2	1
Phenix	Phenix	0,8	2	
Wethouder HP	TVV	0,5	1	
	SVV	0,5	1	
	Totaal Wethouder HP*	1	3	
LSV	LSV	0,5	1	1
FC Centrum	FC 't Centrum	0,7	1	
Bultserve	Sportlust Glanerbrug	1	1	1
Wess.brink Zuid	Victoria		1	2
	Ensch. Boys		1	2
	Aramea		1	2
	Totaal Wess.brink Zuid		2	4
Eilermark	Eilermark	1,3	2	
Zoutendijk	Avanti		2	2
Scheurserve	Sparta	0,8	3	1,6
	Vosta		1	0,4
	Totaal Scheurserve	0,8	4	2
Wess.brink Midden	UDI	0,35	1	1
	Suryoye/Medit	0,35	1	
	Totaal Wess.brink Midden	0,7	2	1
Diekman Oost	Zuid Eschmarke	1	1	
	Tubanters	1	2	1
	Totaal Diekman Oost**	2	5	2
Diekman West	SC Enschede	1	2	1
	PW	0,7	1	
	Totaal Diekman West	1,7	3	1
Vogido	Vogido		2	2
De Zweede	BSC Unisson	1	1	1

* Wethouder HP heeft een braakliggend voetbalveld dat niet in de capaciteit van de verenigingen, maar wel in de capaciteit van het sportpark wordt meegenomen.

** Diekman Oost heeft twee braakliggende voetbalvelden die niet in de capaciteit van de verenigingen, maar wel in de capaciteit van het sportpark wordt meegenomen.

Huidige behoefte

In de eerder genoemde normberekening van de KNVB en de VSG wordt gewerkt met normteams omdat daarmee 'teruggerekend' wordt naar benodigde hele velden/speelvelden. In tabel 3.4 is het aantal benodigde trainingsvelden in beeld gebracht per vereniging. Daarbij is de behoefte aan trainingsvelden onafgerond gepresenteerd. Voor trainingsvelden zijn drie bespelingsnormen vastgesteld, (zie bijlage 1) die horen bij een lage kwaliteit natuurgrasveld (hier wordt veel op getraind), hoge kwaliteit

natuurgrasveld (hier wordt iets minder op getraind) en een kunstgrasveld (hier wordt maximaal op getraind). In tabel 3.4 beschrijven we de benodigde capaciteit voor ieder normscenario.

Indien alle velden van kunstgras zouden zijn, hebben alle sportparken samen een behoefte van 24,7 velden om te kunnen trainen. Wanneer juist alle velden gras zouden zijn en deze gedurende het seizoen een hoge kwaliteit moeten hebben, zijn 30,9 velden benodigd. Wanneer de gemeente en de verenigingen genoeg nemen met minder kwaliteit op de trainingsvelden, dan is de behoefte 27,1.

Tabel 3.4 Aantal benodigde trainingsvelden per vereniging op basis van normteams

		Benodigde velden naar verschillende normscenario's training		
		Hoge kwaliteit gras	Normale kwaliteit gras	Kunstgras
Rigtersbleek	Rigtersbleek	2,4	2,1	1,9
Emos	Emos	1,6	1,4	1,3
Achilles	Achilles	1,3	1,1	1,1
Phenix	Phenix	0,6	0,5	0,5
Wethouder HP	TVV	0,5	0,4	0,4
	SVV	0,5	0,4	0,4
	Totaal Wethouder HP	1,0	0,9	0,8
LSV	LSV	1,6	1,4	1,3
FC Centrum	FC 't Centrum	0,2	0,2	0,2
Bultserve	Sportlust Glanerbrug	1,5	1,3	1,2
Wess.brink Zuid	Victoria	2,3	2,0	1,8
	Ensch. Boys	0,9	0,8	0,7
	Aramea	0,2	0,2	0,2
	Totaal Wess.brink Zuid	3,4	2,9	2,7
Eilermark	Eilermark	0,9	0,8	0,7
Zoutendijk	Avanti	2,9	2,5	2,3
Scheurserve	Sparta	2,6	2,3	2,3
	Vosta	0,8	0,7	0,6
	Totaal Scheurserve	3,4	3,0	2,7
Wess.brink Midden	UDI	0,6	0,5	0,5
	Suryoye/Medit	1,0	0,9	0,8
	Totaal Wess.brink Midden	1,6	1,4	1,3
Diekman Oost	Zuid Eschmarke	0,4	0,4	0,3
	Tubanters	1,9	1,7	1,5
	Totaal Diekman Oost	2,3	2,0	1,8
Diekman West	SC Enschede	1,3	1,1	1,0
	PW	0,6	0,5	0,5
	Totaal Diekman West	1,9	1,6	1,5
Vogido	Vogido	3,1	2,8	2,5
De Zweede	BSC Unisson	1,2	1,0	1,0
Totaal	Enschede	30,9	27,1	24,7

Voor de wedstrijd velden geldt dat er zowel een organisatorische als een cultuurtechnische behoefte is aan speel velden. De eerste behoefte is op basis van de vraag of alles op wedstrijd- en trainingsdagen wel past getuige de veldafmetingen en speelminuten van de teams. Cultuurtechnische behoefte betreft de mate waarin de velden redelijkerwijs belast kunnen worden. In de uiteindelijke behoefteberekening van een wedstrijd geldt uiteindelijk het hoogste getal omdat aan beide behoeftecijfers voldaan moet worden. De hoogste waarde is om die reden voorzien van een asterisk. In Enschede is bij de meeste verenigingen het organisatorische aspect het meest veeleisend.

Tabel 3.5 Aantal benodigde wedstrijdelden per vereniging op basis van normteams

		Benodigd aantal wedstrijdelden	
		Organisatorisch	Cultuurtechnisch
Rigtersbleek	Rigtersbleek	4,2*	3,3
Emos	Emos	2,5*	2,3
Achilles	Achilles	2,9*	1,8
Phenix	Phenix	0,8*	0,8
Wethouder HP	TVV	0,9*	0,7
	SVV	0,9*	0,7
	Totaal Wethouder HP	1,8*	1,4
LSV	LSV	2,8*	2,3
FC Centrum	FC 't Centrum	0,5*	0,3
Bultserve	Sportlust Glanerbrug	2,7*	2,1
Wess.brink Zuid	Victoria	4,7*	3,2
	Ensch. Boys	1,3*	1,2
	Aramea	0,5*	0,3
	Totaal Wess.brink Zuid	6,0*	4,8
Eilermark	Eilermark	1,3*	1,3
Zoutendijk	Avanti	5,8*	4,1
Scheurserve	Sparta	6,3*	3,7
	Vosta	1,0	1,1*
	Totaal Scheurserve	6,9*	4,8
Wess.brink Midden	UDI	0,7	0,8*
	Suryoye/Medit	1,2	1,4*
	Totaal Wess.brink Midden	1,9*	2,2
Diekman Oost	Zuid Eschmarke	0,7*	0,6
	Tubanters	3,5*	2,7
	Totaal Diekman Oost	4,2*	3,3
Diekman West	SC Enschede	2,5*	1,8
	PW	0,7	0,9*
	Totaal Diekman West	3,0*	2,7
Vogido	Vogido	5,6*	4,5
De Zweede	BSC Unisson	1,5	1,7*

Capaciteit in relatie tot de behoefte

Na vaststelling van de huidige capaciteit en de behoefte op basis van teamaantallen, beschouwen we in deze paragraaf in welke mate de huidige capaciteit daadwerkelijk voldoet aan de vraag. Dit gebeurt op basis van de normberekeningen zoals deze in het rekenmodel² staat, vastgesteld door KNVB, VSG en NOC*NSF.

Tabel 3.6 beschrijft per verenigingen en sportpark in welke mate er een overcapaciteit aan velden is, dit zijn de positieve getallen. Uitschieters bij de wedstrijdelden zijn hier Aramea (+2,5) en sportpark Diekman Oost (+2,8). Wanneer de huidige capaciteit onvoldoende is, valt dit te lezen in negatieve getallen. Hier zijn de uitschieters Avanti (-1,8), Sparta en Victoria (beide -1,7). Qua trainingsvelden heeft Vogido het grootste tekort als de strengste norm gevolgd wordt (-1,1) en Aramea het grootste

² Dit rekenmodel is een handreiking voor gemeenten en verenigingen om te toetsen of het aantal velden conform de behoefte van de bespelende vereniging is op basis van de vastgestelde norm.

overschot (+1,8). Wanneer volgens de ruimste norm word gerekend (kunstgras) dan valt het totale overschot van 9,5 velden op met als uitschieters Diekman Oost (+2,2) en Vogido (-0,5).

Tabel 3.6 Resultaat huidige capaciteit en benodigde capaciteit per vereniging

		Huidige minus benodigde velden (onafgerond)			
		Wedstrijd	Training hoge kwaliteit	Training normale kwaliteit	Kunstgras
Rigtersbleek	Rigtersbleek	-1,2	-0,4	-0,1	0,1
Emos	Emos	0,5	0,4	0,6	0,7
Achilles	Achilles	0,1	0,4	0,6	0,6
Phenix	Phenix	1,2	0,2	0,3	0,3
Wethouder HP	TVV	0,1	0,0	0,1	0,1
	SVV	0,1	0,0	0,1	0,1
	Totaal Wethouder HP	1,2	0,0	0,1	0,2
LSV	LSV	-0,8	-0,1	0,1	0,2
FC Centrum	FC 't Centrum	0,5	0,5	0,5	0,5
Bultserve	Sportlust Glanerbrug	-0,7	0,5	0,7	0,8
Wess.brink Zuid	Victoria	-1,7	-0,3	0,0	0,2
	Ensch. Boys	1,7	1,1	1,2	1,3
	Aramea	2,5	1,8	1,8	1,8
	Totaal Wess.brink Zuid	0,0	0,6	1,1	1,3
Eilermark	Eilermark	0,7	0,4	0,5	0,6
Zoutendijk	Avanti	-1,8	-0,9	-0,5	-0,3
Scheurserve	Sparta	-1,7	-0,2	0,1	0,1
	Vosta	0,3	-0,4	-0,3	-0,2
	Totaal Scheurserve	-0,9	-0,6	-0,2	0,1
Wess.brink Midden	UDI	1,2	0,8	0,8	0,9
	Suryoye/Medit	-0,4	-0,7	-0,5	-0,5
	Totaal Wess.brink mid.	0,8	0,1	0,3	0,4
Diekman Oost	Zuid Eschmarke	0,3	0,6	0,6	0,7
	Tubanters	-0,5	0,1	0,3	0,5
	Totaal Diekman Oost	2,8	1,7	2,0	2,2
Diekman West	SC Enschede	0,5	0,7	0,9	1,0
	PW	0,1	0,1	0,2	0,2
	Totaal Diekman West	1,0	0,8	1,1	1,2
Vogido	Vogido	-1,6	-1,1	-0,8	-0,5
De Zweede	BSC Unisson	0,3	0,8	1,0	1,0
Enschede	Totaal	2,0	3,3	7,1	9,5

Op basis van de normen zoals deze worden voorgeschreven, ronden we de veldbehoefte naar boven af bij een getal van 0,25 of hoger. In de praktijk betekent dit: wanneer er een kwart veld of meer tekort is, beschouwen we dit als de behoefte aan een volledig extra veld. Wanneer de overschrijding van de capaciteit minder is dan een kwart veld, gaan we ervan uit dat er dan mogelijk wat ruimer met de minimale kwaliteitseisen (zie bijlage 1) of de planning op wedstrijddagen kan worden omgesprongen.

Op basis van de onafgeronde verschillen tussen behoefte en capaciteit en de genormeerde afrondingen beschrijven we in tabel 3.7 de situatie per sportpark. Dit doen we niet per vereniging omdat velden bij onder- of overcapaciteit op hetzelfde sportpark uitwisselbaar zijn.

Tabel 3.7 Conclusies per sportpark

Sportpark	conclusies na afronding per sportpark	onafgerond wedstrijd	onafgerond training normaal gras
Zoutendijk	tekort van 2 wedstrijdvelen en 1 trainingsveld	-1,8	-0,5
Vogido	tekort van 2 wedstrijdvelen en 1 trainingsveld	-1,6	-0,8
Rigtersbleek	tekort van 1 wedstrijdveld	-1,2	-0,1
Scheurserve	tekort van 1 wedstrijdveld	-0,9	-0,2
LSV	tekort van 1 wedstrijdveld	-0,8	0,1
Bultserve	tekort van 1 wedstrijdveld	-0,7	0,7
Achilles	conform behoefte	0,1	0,6
Eilermark	conform behoefte	0,7	0,5
Emos	conform behoefte	0,5	0,6
FC Centrum	conform behoefte	0,5	0,5
Wess.brink Zuid	overschot van 1 trainingsveld	0,0	1,1
De Zweede	overschot van 1 trainingsveld	0,3	1,0
Wess.brink Midden	overschot van 1 wedstrijdveld	0,8	0,3
Phenix	overschot van 1 wedstrijdveld	1,2	0,3
Wethouder HP	overschot van 1 wedstrijdveld	1,2	0,1
Diekman West	overschot van 1 wedstrijdveld en 1 trainingsveld	1,0	1,1
Diekman Oost	overschot van 3 wedstrijdvelen en 2 trainingsvelen	2,8	2,0
Totaal saldo		2,0	7,1

Wanneer alle onafgeronde saldi bij elkaar worden opgeteld dan is gemeentebreed 2,0 wedstrijdveld over en is op basis van de middelste norm (normale kwaliteit gras) een overschot van 7,1 trainingsveld. In dit rekenkundig ideaal wordt ervan uitgegaan dat alle teams in Enschede verdeeld worden over de beschikbare sportparken. Bij dit rekenkundig ideaal wordt geen rekening gehouden met de huidige verenigingssamenstelling, dag van spelen of de reisafstand van de leden. Het betreft hier een zuiver rekenkundige ideaalsituatie omdat verenigingen zich in de praktijk niet laten opsplitsen om over de gemeente te worden herverdeeld en te voetballen waar plek is.

Een meer realistische beschouwing van de capaciteit is de afronding per sportpark. Wanneer de conclusies per sportpark bij elkaar worden opgeteld, dan stellen we vast dat in de gemeente Enschede op dit moment een tekort van 8 wedstrijdvelen en 2 trainingsvelen (tabel 3.8). In dit scenario zijn tegelijk 7 wedstrijdvelen over op andere complexen en bestaat er een overschot van 5 trainingsvelen. Het saldo van wedstrijdvelen is zodoende -1 (=tekort) en een overschot van 3 trainingsvelen.

Tabel 3.8 Speelvelden saldo naar scenario

	Rekenkundig ideaal (onafgeronde totalen)	Praktijkscenario (afgeronde totalen)
Tekort wedstrijdvelen	7,0	8
Overschot wedstrijdvelen	9,0	7
Saldo wedstrijdvelen	+2,0	-1
Tekort trainingsvelen	1,6	2
Overschot trainingsvelen	8,7	5
Saldo trainingsvelen	+7,1	+3

3.3 Hockey

In de gemeente Enschede zijn twee hockeyverenigingen actief. Samen hebben zij 117 teams, die gelijk staan aan 85,3 normteams (tabel 3.10). Beide verenigingen hebben een behoefte aan 4 velden. Alleen bij EHV is deze capaciteit ook daadwerkelijk aanwezig. Bij PW zijn slechts twee velden aanwezig waardoor op dit moment een tekort van 2 hockeyvelden bestaat. Het grote overschot op zondag is een gevolg van het feit dat senioren in hockey uitsluitend op zondag spelen en de jeugd uitsluitend op zaterdag. De KNHB biedt voor beide leeftijdsgroepen ook op andere dagen geen competities aan.

Tabel 3.8 Huidige capaciteit hockeyverenigingen

Naam vereniging	Aantal teams	Aantal normteams	Huidig aantal velden	Aantal normvelden		Voorlopige conclusies	
				Zaterdag	Zondag	Behoeftte aan velden	Overschot / tekort
EHV	61	44,3	4,0	3,9	1,0	4	0
PW	56	41,0	2,0	3,4	1,1	4	-2

3.4 Korfbal

De vier korfbalverenigingen die de gemeente Enschede rijk is, hebben gezamenlijk 44 teams. Omgerekend zijn dat 34,5 normteams die behoefte hebben aan 4,4 korfbalvelden, afgerond 5. Op basis van de nieuwe normen van de KNKV³ hebben alle verenigingen te maken met overcapaciteit van velden. Dit geldt eveneens voor de relatief gewilde zaterdag. Met name Ons Clubje heeft een ruim overschot aan velden, 3,7 op zaterdag.

Tabel 3.9 Huidige capaciteit korfbalverenigingen

Vereniging	Capaciteit	Aantal normteams		Behoeftte velden		Overschot / tekort	
	velden	zat	zon	zat	zon	zat	zon
Rigtersbleek KV	2	7,1	4,0	1,0	0,4	1,0	1,6
Nääs	2	4,1	4,0	0,6	0,4	1,4	1,6
Ons Clubje	4	2,0	2,0	0,3	0,2	3,7	3,8
DOS WK	2	9,3	2,0	1,3	0,2	0,7	1,8
Totaal	10	22,5	12,0	3,2	1,2	6,8	8,8

³ Nieuwe veldafmetingen zijn vanaf 2014 ingevoerd met een overgangstermijn van 12 jaar, tot en met 2026.

3.5 Honk- en softbal

De honk- en softbalvereniging Tex Town Tigers heeft 18 teams en voor deze teams bestaat een capaciteit van in totaal drie velden. Op basis van de geldende normen sluit dit aanbod goed aan op de vraag en is er geen overschot of tekort voor deze sport.

Tabel 3.10 Huidige capaciteit honk- (H.) en softbalvereniging (S.)

Sportpark	Vereniging	Aantal velden		Aantal teams		Aantal normteams		Behoefte		Overschot / tekort	
		H.	S.	H.	S.	H.	S.	H.	S.	H.	S.
Scheurserve	Tex Town Tigers	1	2	3	15	4,5	19,5	0,6	1,9	0	0

3.6 Tennis

De negen Enschedese tennisverenigingen hebben samen ruim 3.500 leden. Ruim drie kwart van hen is jeugdlid. Om aan al deze tennissers in de gemeente ruimte te bieden, zijn in totaal 45 tennisbanen benodigd. Deze vraag wordt ruimschoots gedekt door de capaciteit van 61 tennisbanen, verdeeld over negen tennisverenigingen. Er zijn echter wel grote verschillen. T.V. Het Wooldrik en TVVS hebben een tekort van 1 baan terwijl T.V. Topspinners vijf banen over heeft.

Tabel 3.11 Huidige capaciteit tennisverenigingen

Vereniging	Aantal leden			Planning-norm **		Behoefte		Huidig aanbod			Resultaten	
	Senioren	Jeugd	Totaal	Senioren	Jeugd	Banen *	Afgerond	Verlicht	Onverlicht	Banen	Overschot / tekort	Afgerond
T.V. Het Wooldrik	177	836	1.013	70	90	11,7	12	11		11	-0,7	-1
T.E.Z.	115	351	466	68	88	5,6	6	8	1	9	3,4	3
T.V.V.S.	119	365	484	70	90	5,7	6	5		5	-0,7	-1
E.L.T.C.	7	110	117	70	90	1,3	2	5		5	3,7	3
T.V. Topspinners	39	230	269	70	90	3,1	3	8		8	4,9	5
T.V. Glanerbrug	99	268	367	70	90	4,3	5	6		6	1,7	1
T.C. Diekman	56	194	250	67	87	3,0	3	5	1	6	3,0	3
Boekelose T.C.	57	189	246	70	90	2,9	3	6		6	3,1	3
T.C. Lonneker	94	355	449	70	90	5,2	5	5		5	-0,2	0
Totaal	763	2.898	3.661	624	804	43	45	59	2	61	18	16

Nb. TC Ludica (studentensportvereniging, geen gemeentelijke bemoeienis) en TV Juliana (22 leden) zijn niet meegenomen in bovenstaande berekening.

In totaal hebben 6 verenigingen een overschot aan banen, en 2 verenigingen een tekort. Bij een vereniging is de capaciteit conform de huidige behoefte. Per saldo is in de gemeente Enschede een overschot van 16 tennisbanen.

3.7 Atletiek en rugby

Atletiek

Voor atletiek geldt dat de richtlijn vanuit de Atletiekunie is dat iedere gemeente met 40.000 inwoners of meer een volwaardige atletiekbaan kan hebben, mits er een vereniging aanwezig is die deze regelmatig gebruikt. Aan beide voorwaarde wordt in Enschede voldaan en dus is de aanwezigheid van de atletiekaccommodatie conform de behoefte. Er bestaan geen landelijke normen over het maximaal aantal leden per baan. Een richtlijn die vaker gevolgd wordt - onder andere in Groningen (een gemeente vergelijkbaar met Enschede) - is die van maximaal 1.000 leden per accommodatie. Op dit moment heeft atletiekvereniging AC TION ongeveer 650 leden. Om die reden is aan een nieuwe accommodatie geen acute behoefte.

Rugby & American football

Er zijn geen vaste normen voor het aantal spelers of teams dat op een veld kan spelen, maar om het aantal benodigde velden te bepalen gebruikt de rugbybond wel van het voetbal afgeleide normen. Op basis van één seniorenteam en drie jeugdteams heeft ERC '69 voldoende aan één veld waarop in het weekend de wedstrijden kunnen worden gespeeld. De drie jeugdteams zijn allen een samenkomst van vier verenigingen waarbij de trainingen en wedstrijden per sportpark rouleren. In principe is qua veldbelasting zodoende sprake van drie kwartteams. Voor de trainingen volstaat één veld, dit kan een veld zijn waarop in het weekend wedstrijden plaatsvinden. In totaal heeft de vereniging daarmee een behoefte aan één (kwalitatief goed) rugbyveld. Daar past het American footballteam van de Enschede Broncos nog bij.

4. Toekomst van het voetbal

In hoofdstuk 3 stelden we de huidige capaciteit ten opzichte van de huidige vraag vast. In hoofdstuk 4 gaan we in op de huidige capaciteit van voetbalaccommodaties in relatie tot de verwachte ontwikkeling van de vraag. Deze verwachte ontwikkelingen beschrijven we aan de hand van de bevolkingsontwikkeling en de verschuiving van zondagvoetbal naar zaterdagvoetbal. De verwachte gevolgen van deze ontwikkelingen worden met behulp van een nabijheidsanalyse van de verenigingsleden in een perspectief geplaatst voor de volledige gemeente Enschede. Hierbij is aandacht voor een optimale configuratie van het totale voetbalaanbod.

4.1 Capaciteitsberekeningen

De berekeningen zoals deze in de paragraaf 3.2 voor 2015 zijn uitgevoerd, zijn in de context van bevolkingsontwikkeling ook uitgevoerd voor de jaren 2020, 2025 en 2030. Hierbij is uitgegaan van een gelijkblijvende vraag naar voetbal per leeftijdsklasse. Dit wil zeggen: als het aandeel spelende leden per leeftijdsklasse gelijk blijft. Voor de veldbehoefte is gewerkt met de aanname dat de behoefte per normteam gelijk blijft. Deze ontwikkeling van normteams en de behoefte aan speelvelden staat per speeldag gepresenteerd in tabel 4.1.

Voor de totale voetbalpopulatie is het aantal wedstrijd velden enigszins aan de ruime kant. Voor trainingsvelden geldt dat het overschot ruimer is. Het huidige overschot aan trainingsvelden lijkt in de komende jaren door de bevolkingsontwikkeling in de gemeente Enschede verder toe te nemen. Doordat de meest dominante 'voetbalbevolking' (4-35 jaar) afneemt (zie ook hoofdstuk 2), zijn steeds minder velden vereist om aan de vraag te voldoen. Op deze wijze zal, wanneer het huidige aanbod gelijk blijft, de overcapaciteit van wedstrijd velden in 2030 verder gegroeid zijn naar +6. Ook de overcapaciteit van de trainingsvelden zal verder toenemen door de afname van het aantal voetballers (+9,8 in 2030).

Tabel 4.1 Ontwikkeling van capaciteit minus vraag naar normvoetbalvelden op basis van huidige capaciteit en bevolkingsprognoses, rekenkundig ideaal (norm normaal natuurgas)

Sportpark	2015		2020		2025		2030	
	wedstrijd	training	wedstrijd	training	wedstrijd	training	wedstrijd	training
Achilles	0,1	0,6	0,2	0,6	0,3	0,6	0,4	0,7
Bultserve	-0,7	0,7	-0,7	0,7	-0,6	0,8	-0,5	0,8
De Zweede	0,3	1,0	0,3	1,0	0,4	1,0	0,5	1,1
Diekman Oost	2,8	2,0	2,9	2,0	3,0	2,1	3,1	2,2
Diekman West	1,0	1,1	1,0	1,1	1,1	1,2	1,2	1,2
Eilermark	0,7	0,5	0,7	0,5	0,7	0,6	0,8	0,6
Emos	0,5	0,6	0,5	0,6	0,5	0,6	0,6	0,7
FC Centrum	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,6	0,5
LSV	-0,8	0,1	-0,7	0,1	-0,7	0,2	-0,6	0,2
Phenix	1,2	0,3	1,2	0,3	1,2	0,3	1,3	0,4
Rigtersbleek	-1,2	-0,1	-1,2	0,0	-1,1	0,0	-1,0	0,1
Scheurserve	-0,9	-0,2	-0,9	-0,1	-0,7	-0,1	-0,5	0,1
Vogido	-1,6	-0,8	-1,5	-0,7	-1,4	-0,6	-1,2	-0,5
Wess.brink Midden	0,8	0,3	0,8	0,3	0,9	0,4	1,0	0,5
Wess.brink Zuid	0,0	1,1	0,1	1,1	0,2	1,2	0,4	1,3
Wethouder HP	1,2	0,1	1,3	0,2	1,4	0,2	1,5	0,3
Zoutendijk	-1,8	-0,5	-1,8	-0,5	-1,7	-0,5	-1,6	-0,4
Totaal	2,0	7,1	2,7	7,7	3,9	8,6	6,0	9,8

Zoals in paragraaf 3.2 beschreven, gaat bovenstaand rekenkundig ideaal onterecht uit van maximale ‘kneedbaarheid’ van de totale voetbalpopulatie in Enschede. Dit zou inhouden dat huidige hele en halve teams verdeeld zouden moeten worden over verschillende sportparken. Voor een meer realistisch beeld is ook een berekening op basis van afronding per sportpark gemaakt (tabel 4.2). Deze prognoses laten zien dat de kleine ondercapaciteit van wedstrijdvelen steeds verder afneemt tot een configuratie die voldoet aan de vraag in 2030 met een lichte overcapaciteit (+1). De overcapaciteit van trainingsvelen blijft in min of meer dezelfde mate bestaan en neemt met een veld toe naar 4 velden in 2030.

Tabel 4.2 Ontwikkeling van capaciteit minus vraag naar normvoetbalvelden op basis van huidige capaciteit en bevolkingsprognoses, praktijkscenario (norm normaal natuurgras)

Sportpark	2015		2020		2025		2030	
	wedstrijd	training	wedstrijd	training	wedstrijd	training	wedstrijd	training
Achilles	0	0	0	0	0	0	0	0
Bultserve	-1	0	-1	0	-1	1	-1	1
De Zweede	1	1	0	1	0	1	0	1
Diekman Oost	2	2	3	2	3	2	3	2
Diekman West	1	1	1	1	1	1	1	1
Eilermark	0	0	0	0	0	0	1	0
Emos	0	0	0	0	0	0	0	0
FC Centrum	0	0	0	0	0	0	0	0
LSV	-1	0	-1	0	-1	0	-1	0
Phenix	1	0	1	0	1	0	1	0
Rigtersbleek	-1	0	-1	0	-1	0	-1	0
Scheurserve	-1	0	-1	0	-1	0	-1	0
Vogido	-2	-1	-2	-1	-2	-1	-1	-1
Wess.brink Midden	1	0	1	0	1	0	1	0
Wess.brink Zuid	0	1	0	1	0	1	0	1
Wethouder HP	1	0	1	0	1	0	1	0
Zoutendijk	-2	-1	-2	-1	-2	-1	-2	-1
Totaal	-1	+3	-1	+3	-1	+4	1	+4

4.2 Verschuiving zondagvoetbal

Traditioneel bestaat in Nederland de tweedeling van zaterdag- en zondagvoetbal. Waar de jeugd vrijwel alleen op zaterdag speelt, zijn het de senioren die op beide dagen actief zijn. Dit is mede afhankelijk van de oorspronkelijke religieuze grondslag. Echter, deze strikte scheiding neemt landelijk steeds verder af. De landelijke tendens is dat steeds meer verenigingen ook met hun senioren van zondag naar zaterdag gaan. Deze ontwikkeling heeft een invloed op de over- en ondercapaciteit omdat op zaterdag de planning steeds krappere wordt en op zondag steeds vaker dezelfde sportparken onbezet blijven. Om deze reden gaan we in deze paragraaf in op de verschillen tussen de zaterdag- en de zondagcapaciteit en de verschuiving binnen de gemeente Enschede.

Voor de toekomstige ontwikkeling van teamaantallen en de bijbehorende veldbehoefte kijken we in eerste instantie naar de ontwikkeling van teamaantallen in de afgelopen jaren. Voor 13 van de 17 sportparken is bekend wat de teamaantallen waren in het seizoen 2005/2006. Voor deze sportparken is gekeken naar de normteams van tien jaar geleden en de normteams in het huidige seizoen (tabel 4.3).

Tabel 4.3 Ledenontwikkeling in laatste 10 jaar, naar sportpark

Vereniging	Normteams 2005/2006		Normteams 2015/2016		Ontwikkeling (absoluut)	
	zat.	zon.	zat.	zon.	zat.	zon.
Achilles	*	*	*	*	*	*
Bultserve	11,0	4,0	15,3	3,0	4,3	-1,0
De Zweede	6,2	9,0	7,2	8,0	1,1	-1,0
Diekman Oost	24,4	19,0	23,5	7,0	-0,8	-12,0
Diekman West	18,8	11,0	17,3	6,7	-1,6	-4,3
Eilermark	*	*	*	*	*	*
Emos	9,1	9,0	13,4	8,0	4,3	-1,0
FC Centrum	2,0	4,0	0,0	3,0	-2,0	-1,0
LSV	7,2	7,0	15,5	5,0	8,3	-2,0
Phenix	4,1	6,0	1,4	5,7	-2,7	-0,3
Rigtersbleek	13,1	10,0	25,1	8,7	12,0	-1,3
Scheurserve	29,7	7,0	38,0	6,0	8,3	-1,0
Vogido	19,8	11,0	26,3	10,0	6,5	-1,0
Wess.brink Midden	6,8	13,0	10,0	11,0	3,2	-2,0
Wess.brink Zuid	30,3	15,0	32,6	11,0	2,3	-4,0
Wethouder HP	*	*	*	*	*	*
Zoutendijk	*	*	*	*	*	*
Totaal*	182,2	125,0	225,5	93,1	43,3	-31,9

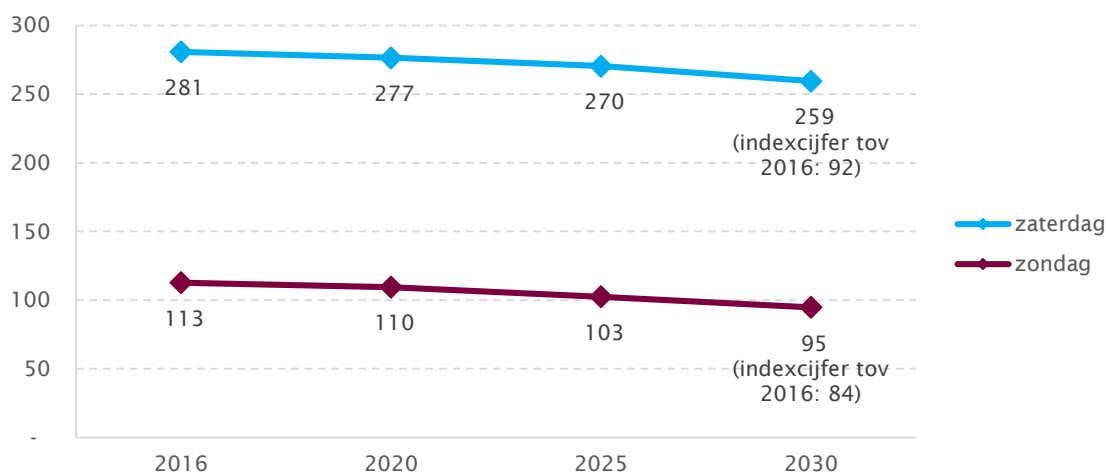
* De totale aantallen zijn slechts indicatief omdat niet van alle sportparken de gegevens uit 2005/2006 beschikbaar waren. Voor een eerlijke vergelijking zijn deze ook niet meegenomen in de totalen van 2015/2016.

Bij lezing van tabel 4.3 valt direct op dat het voetbal in Enschede verschuift van de zondag naar de zaterdag. Het aantal normteams op zaterdag nam toe met 43,3 terwijl op zondag juist 31,9 normteams vertrokken. Daarmee verschuift de verhouding van zaterdag- en zondagvoetbal van 60/40% in 2005/2006 naar 70/30% tien jaar later. In deze ontwikkeling staat de gemeente Enschede niet alleen. Landelijk neemt de vraag naar zaterdagvoetbal al jaren toe ten koste van het zondagvoetbal⁴. Wanneer deze trend zich ook in Enschede verder doorzet, zal de benodigde capaciteit op zaterdag minder snel dalen dan de bevolkingsontwikkeling doet vermoeden. Mogelijk stijgt, ondanks de demografische afname van voetballers, toch de behoefte aan voetbalvelden omdat het gebruik zich op één dag concentreert.

De landelijke trend van het relatief populaire zaterdagvoetbal is ook zichtbaar binnen de gemeente Enschede (zie figuur 4.1). Op zaterdag zijn 281 normteams actief terwijl dit er op zondag 113 zijn. Op zaterdag neemt het aantal normteams op basis van de bevolkingsprognoses met 21 af, terwijl dit op zondag 18 teams minder zullen zijn in 2030. Voor de veldbehoefte houdt dit voor beide dagen een afname van 3 wedstrijdelden in.

⁴ Diverse media maken met regelmaat melding van zondagverenigingen die 'verhuizen' naar zaterdag. Er zijn hier geen officiële landelijke cijfers van beschikbaar.

Figuur 4.1 Ontwikkeling normteams in Enschede en behoefte aan speelvelden obv bevolkingsprognoses, per speeldag

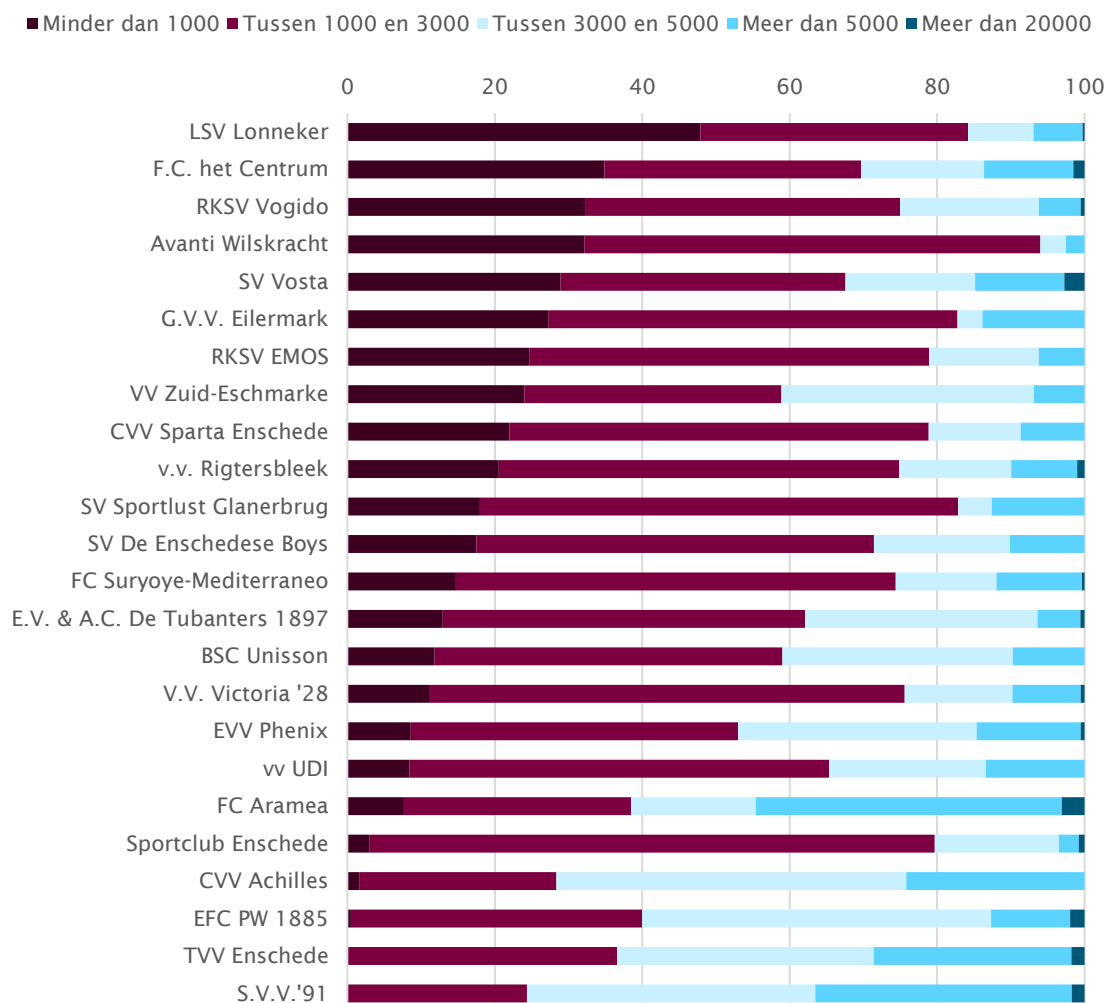

4.3 Nabijheidsanalyse

Wanneer de gemeente Enschede over wil gaan op herindeling van voetbalverenigingen zodat de huidige capaciteit optimaal benut wordt, loont het de moeite om de lokale worteling van de verenigingen in de besluitvorming te betrekken. Om de lokale afkomst van een vereniging in beeld te brengen hebben we de adressen van de ledenbestanden van de voetbalverenigingen geanalyseerd.

Deze analyse wijst uit dat gemiddeld zeventig procent van de voetballende leden in Enschede op minder dan drie kilometer van de voetbalclub woont. Slechts 10 procent van de voetballende leden woont op meer dan vijf kilometer van de club. Er zijn onder de verenigingen echter grote verschillen, deze staan gepresenteerd in figuur 3.2. Daaruit blijkt dat LSV Lonneker het grootste aandeel leden heeft dat binnen de eigen wijk woont. Bijna de helft (48%) van de leden van deze vereniging woont binnen één kilometer over de openbare weg. FC Aramea (44%) en SVV '91 (37%) trekken juist relatief de meeste leden die op meer dan vijf kilometer van de vereniging wonen.

Figuur 4.2 Samenstelling ledenbestand, naar afstand in meters van woonhuis tot vereniging (in procenten)

Op de volgende pagina's is de opbouw van het ledenbestand per vereniging en de voetbaldichtheid op kaart weergegeven. Tussen haakjes staat het aantal leden van de vereniging. De kaarten bieden een inzicht in de ruimtelijke spreiding van de voetbalverenigingen en de adressen van hun spelende leden. Hierin valt te zien dat relatief veel voetballers uit de kernen en wijken buiten het centrum komen.

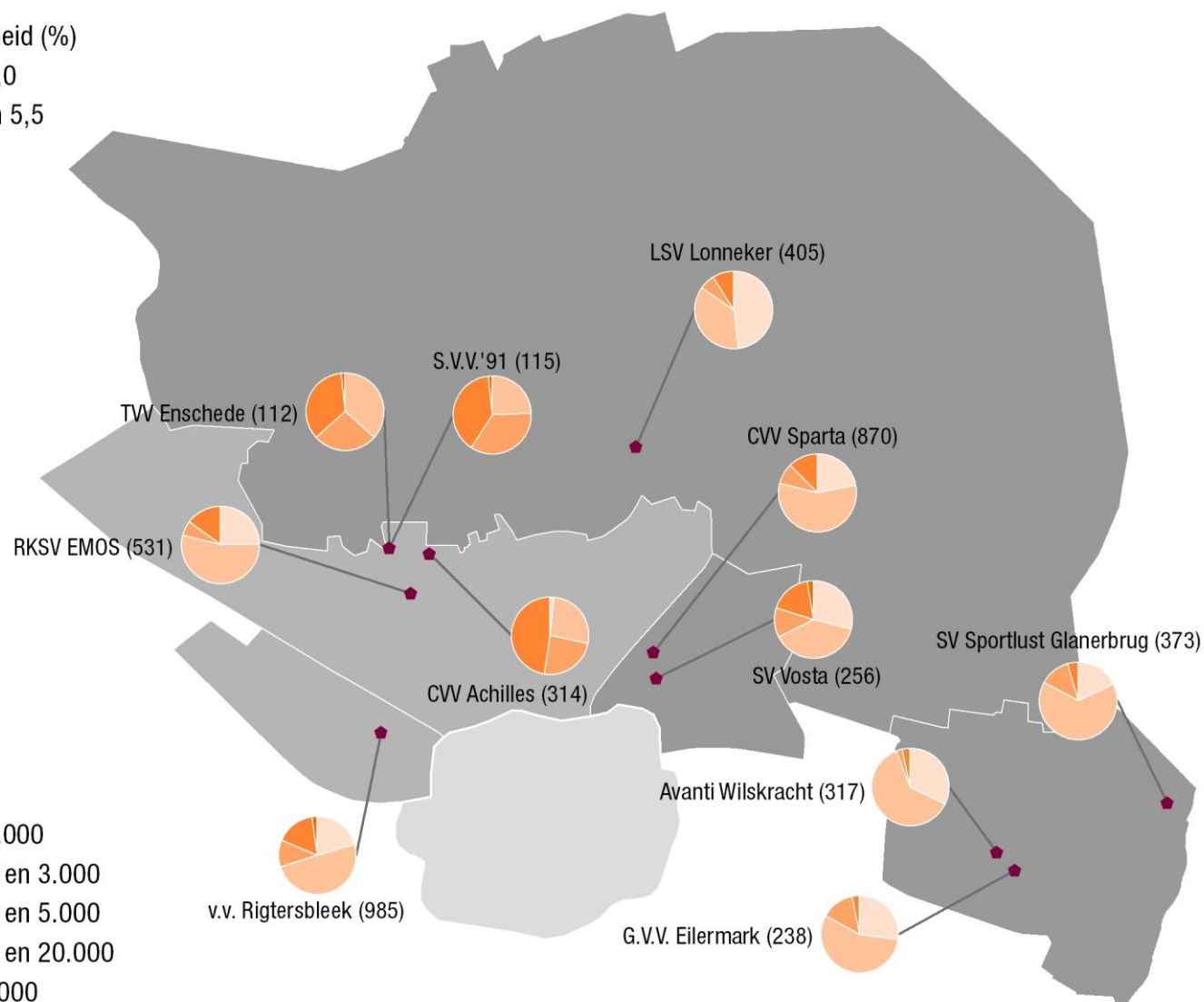
Kaart 4.1 Voetballers per wijk en herkomst ledenbestand per vereniging (Enschede-Noord)

Voetballedendichtheid (%)

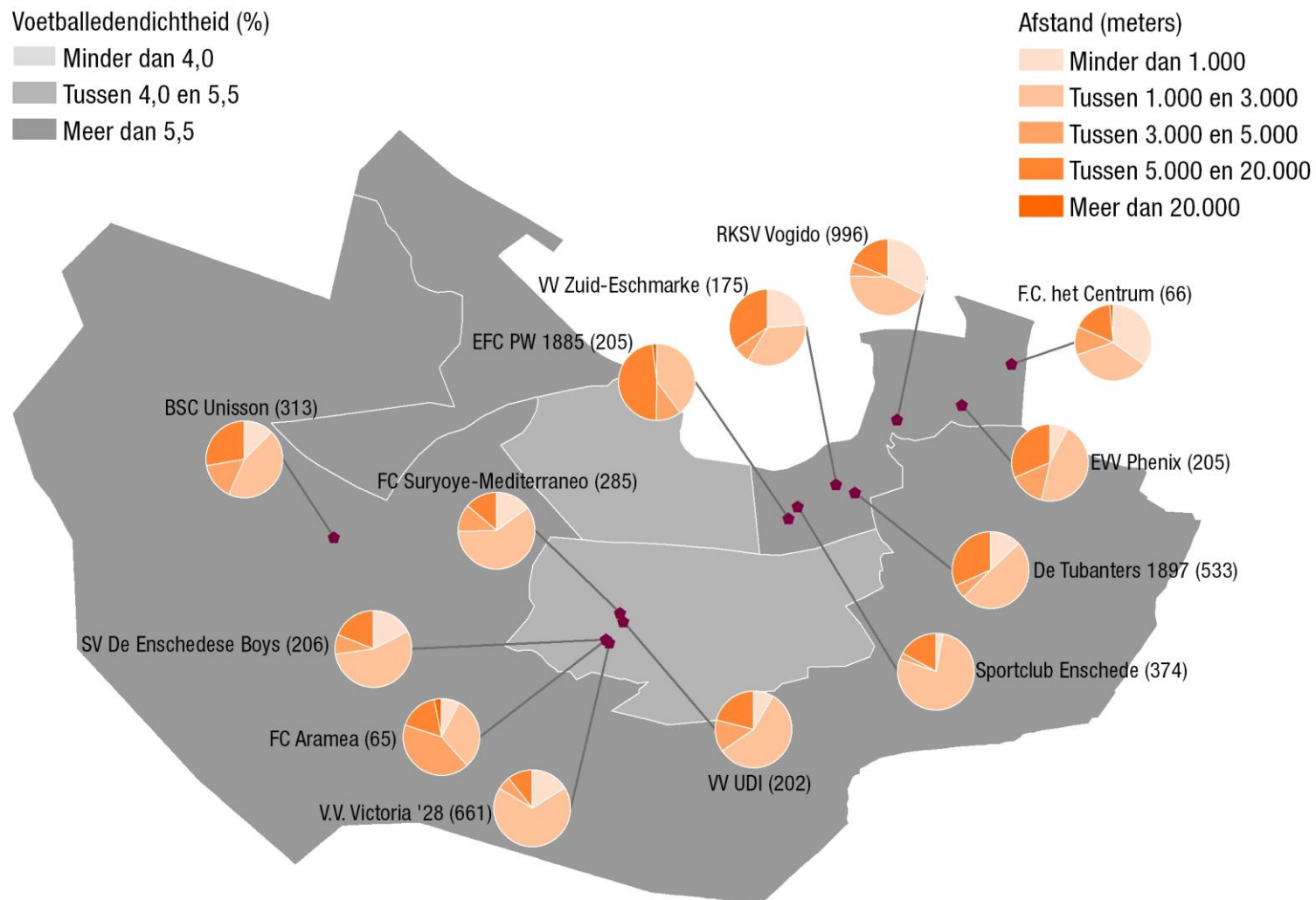
- Minder dan 4,0
- Tussen 4,0 en 5,5
- Meer dan 5,5

Afstand (meters)

- Minder dan 1.000
- Tussen 1.000 en 3.000
- Tussen 3.000 en 5.000
- Tussen 5.000 en 20.000
- Meer dan 20.000

Kaart 4.2 Voetballers per wijk en herkomst ledenbestand per vereniging (Enschede-Zuid)

4.4 Modellen configuratie capaciteit wedstrijdelden

In paragraaf 3.2 stelden we vast dat op sommige sportparken sprake is van overcapaciteit terwijl op andere sportparken juist te weinig velden zijn. Het saldo van het totaal aantal benodigde wedstrijdelden zal in 2030 tussen de +6 (onafgerond) en +1 (afgerond) liggen. Zonder direct nieuwe velden of sportparken te bouwen zou een gedeelte van de huidige sportparkterkorten opgelost kunnen worden door effectiever met de ruimte om te gaan. In deze configuratiemodellen bieden wij enkele opties.

Bij het bestuderen van verhuismogelijkheden voor een optimale configuratie verdient het de aanbeveling om bij verenigingen met een relatief groot aandeel leden 'van buiten' als eerste mogelijkheden te verkennen. Bij deze verenigingen kan het juist in het voordeel van de eigen leden zijn om naar een ander sportpark te verhuizen. Het is afhankelijk van de lokale situatie wat wel en niet tot 'van buiten' kan worden gerekend. Onderstaande adviezen zijn uitsluitend tot stand gekomen door de kengetallen die eerder in deze rapportage zijn gepresenteerd. Eerdere investeringen, sociale context of andere externe factoren, zijn hierbij niet meegenomen. Bij verenigingen zijn deze opties ook niet gepeild of is gevraagd of hier draagvlak voor is, noch hebben we onderzocht wat nodig zou zijn om dit draagvlak te verkrijgen.

Optie 1: SVV, TVV verhuizen naar Achilles

Op het Wethouder Horstman Park is op dit moment een overcapaciteit van één veld ondanks de bezetting door twee verenigingen (SVV en TVV). Beide verenigingen zijn voornamelijk op zondag actief en laten een braakliggend veld onbenut. Op relatief korte afstand bevindt zich Achilles. Hoewel hier slechts een lichte overcapaciteit is, ligt hier een optie om effectiever met de ruimte om te gaan. De kans ligt in het feit dat SVV en TVV voornamelijk op zondag spelen en Achilles uitsluitend op zaterdag. SVV en TVV hebben samen 1,2 veld nodig en dat is ruimschoots aanwezig op het sportpark van Achilles. Er ligt op zaterdag zelfs een kunstgrasveld vrij.

Kanttekening bij deze verhuizing is dat de ledentalontwikkeling van SVV, TVV en Achilles niet bekend is. Wanneer deze verenigingen een grote groei verwachten kan het op termijn toch krap worden op het betreffende sportpark. Overigens is ook dit op te lossen door een grasveld te vervangen door een extra kunstgrasveld. De ondercapaciteit is door gebruik van beide speeldagen immers vooral cultuurtechnisch van aard. Daarnaast maken op dit moment ook de rugbyvereniging en de American footballvereniging gebruik van het Wethouder Horstman Park. Om het sportpark geheel vrij te maken, zouden deze verenigingen mee moeten verhuizen of een andere plek in de gemeente moeten krijgen.

Optie 2: FC 't Centrum verhuist

FC 't Centrum is een kleine zondagclub met een eigen sportpark van 0,7 trainingsveld en één wedstrijdveld. Dit is een ruime overcapaciteit die eenvoudig vrijgespeeld kan worden omdat er veel sportparken zijn die op zondag meer dan genoeg ruimte bieden of zelfs compleet onbespeeld blijven.

Kanttekening bij de verhuizing van FC 't Centrum is dat een derde van de leden binnen een kilometer van het sportpark woont. Er lijkt dus relatief veel sociale binding te zijn. Het is daarom raadzaam om te zoeken naar een sportpark in de buurt. Het sportpark van Phenix lijkt daarbij een logische kandidaat omdat ook hier sprake is van een overcapaciteit van een heel wedstrijdveld. Wat verder weg bestaat ook de optie van Diekman Oost en Diekman West waar de overcapaciteit 'opgelost' kan worden.

Optie 3: Phenix verhuist

De vereniging Phenix kent relatief veel leden van buiten de eigen wijk. Daarnaast is het de enige bespeler van een sportpark met overcapaciteit. Het is bovendien een zondagvereniging. Deze ingrediënten maken de vereniging tot een aantrekkelijke verhuisoptie. Bijvoorbeeld naar Diekman Oost of Diekman West waarmee ook meteen de overcapaciteit van respectievelijk één en twee wedstrijdvelden effectiever wordt benut.

Gezien de ruime afstand tussen woning en vereniging van Phenix is het aannemelijk dat veel van hen met de auto naar de club komen. Het is daarom bij een eventueel nieuw onderkomen raadzaam om de parkeermogelijkheden en toegankelijkheid in de gaten te houden.

Optie 4: Verenigingen met capaciteitstekort niet verplaatsen

Voor de sportparken Bultserve (Glanerbrug), LSV (LSV), Vogido (Vogido), Rigtersbleek (Rigtersbleek) en Zoutendijk (Avanti) geldt dat de bespelende verenigingen de enige gebruikers zijn. Om de ondercapaciteit op te lossen zou - naast uitbreiding van de capaciteit op het sportpark zelf - verhuizing naar een groter sportpark de enige oplossing zijn. Voor Scheurserve ligt dit iets anders omdat er twee bespelers zijn (Vosta en Sparta). Echter, het vertrek van één van beide lost het capaciteitsprobleem nog niet op waardoor ook voor hen verhuizing geen relevante oplossing is. Een extra complicerende factor is dat alle genoemde verenigingen voornamelijk zaterdagvoetbal aanbieden waardoor onderlinge samenwerking of -smelting ook geen optie blijkt.

Daarom geldt voor alle verenigingen waar op dit moment een tekort is, dat alleen verhuizing naar een vrijgespeeld sportpark een optie lijkt om zonder uitbreiding van de capaciteit toch aan de vraag te voldoen. In de eerdere adviesscenario's zijn mogelijkheden besproken om de sportparken Wethouder Horst Park, FC 't Centrum en Phenix vrij te spelen. Van deze zou alleen Wethouder HP (totale capaciteit drie wedstrijdvelden en een trainingsveld) een reële optie zijn. Maar ook hiervoor geldt dat alle verenigingen er ten opzichte van hun huidige capaciteit op achteruit zouden gaan.

Kanttekening bij niet verhuizen is dat voor alle genoemde verenigingen en sportparken geldt dat de ondercapaciteit tot en met 2030 niet verdwijnt. Ook noteerden de sportparken met hun bespelers allen een groei in het afgelopen decennium, variërend van 33 tot 117 procent. Naar alle waarschijnlijkheid lost het capaciteitsprobleem zichzelf dus waarschijnlijk ook niet op.

5. Toekomst van diverse buitensporten

In hoofdstuk 3 stelden we de huidige capaciteit van sportruimte ten opzichte van de huidige vraag vast. In dit hoofdstuk gaan we in op de huidige capaciteit van diverse buitensportaccommodaties in relatie tot de verwachte ontwikkeling van de vraag. Deze verwachte ontwikkelingen beschrijven we aan de hand van de bevolkingsontwikkeling en relevante sportdeelnameverwachtingen.

5.1 Hockey

Hoofdstuk 3 beschreef het huidige tekort van twee velden op basis van het aantal hockeyteams in de gemeente Enschede. Dit tekort doet zich voor bij PW en zal in de komende jaren blijven bestaan, ondanks de verwachte lichte afname van hockeyers (door de vergrijzing). De overcapaciteit van de andere hockeyvereniging EHV is minimaal en kan dus geen rol spelen in het oplossen van de ondercapaciteit.

Tabel 5.4 Ontwikkeling van capaciteit minus vraag naar hockeyvelden op basis van huidige capaciteit en bevolkingsprognoses

Jaar	Vereniging	Capaciteit velden	Aantal normteams		Behoefte velden		Overschot / tekort	
			zat	zon	zat	zon	zat	zon
2015	EHV	4	35,3	9,0	3,9	1,0	0,1	3,0
	PW	2	31,0	10,0	3,4	1,1	-1,4	0,9
2020	EHV	4	34,8	8,7	3,9	1,0	0,1	3,0
	PW	2	30,7	9,7	3,4	1,1	-1,4	0,9
2025	EHV	4	34,3	8,2	3,8	0,9	0,2	3,1
	PW	2	30,4	9,1	3,4	1,0	-1,4	1,0
2030	EHV	4	33,3	7,6	3,7	0,8	0,3	3,2
	PW	2	29,5	8,4	3,3	0,9	-1,3	1,1
2030 (+3,6%)	EHV	4	60,0	15,3	6,7	1,7	-2,7	2,3
	PW	2	52,7	17,0	5,9	1,9	-3,9	0,1

Op basis van de bevolkingsprognoses lijkt de verwachting dat de groep potentiële hockeyers zal slinken. Daarmee zou de huidige overcapaciteit bij EHV verder toenemen en het tekort bij PW licht dalen. Voor de laatste vereniging zou in deze situatie het probleem met een verschuiving naar zondag verholpen kunnen worden. Echter, in hoofdstuk 2 viel te lezen dat hockey in het afgelopen decennium een ruime groei doormaakte. De verwachting is dat de ontwikkeling van het aantal hockeyers op basis van bevolkingsprognose naar boven moet worden bijgesteld. We volgen daarbij de gemiddelde landelijke jaarlijkse groei in het afgelopen decennium (+3,6%). Als deze groei zich verder doorzet dan stijgt het aantal normteams naar 102,7. Deze groei heeft tot gevolg dat de veldtekorten van PW verder oplopen (naar 3,9) en dat er een nieuw capaciteitsprobleem bij EHV ontstaat (2,7 veld tekort).

Om het tekort op zaterdag op te lossen zouden verenigingen een gedeelte van de jeugd op zondag moeten laten spelen. Deze aanpassing zou verder verkend moeten worden bij de KNHB. Vermoedelijk zou verplaatsing van jeugdwedstrijden van zaterdag naar zondag niet voldoende zijn om de ondercapaciteit op te lossen omdat - zeker bij PW - het tekort op zaterdag groter is dan het overschot op zaterdag.

Hoewel beide hockeyverenigingen leden vanuit de hele stad trekken, en dan met name uit de buitenste schil, hebben ze onderling een verdeling van leden uit Noord- en Zuid-Enschede (kaart 5.3). PW is er vooral voor de noordelijke wijken en EHV voor de zuidelijke wijken van Enschede. Extra velden of een hockeyvereniging op een andere locatie zou voor de leden van PW een optie zijn. De helft van hen reist namelijk nu al meer dan drie kilometer tot de vereniging.

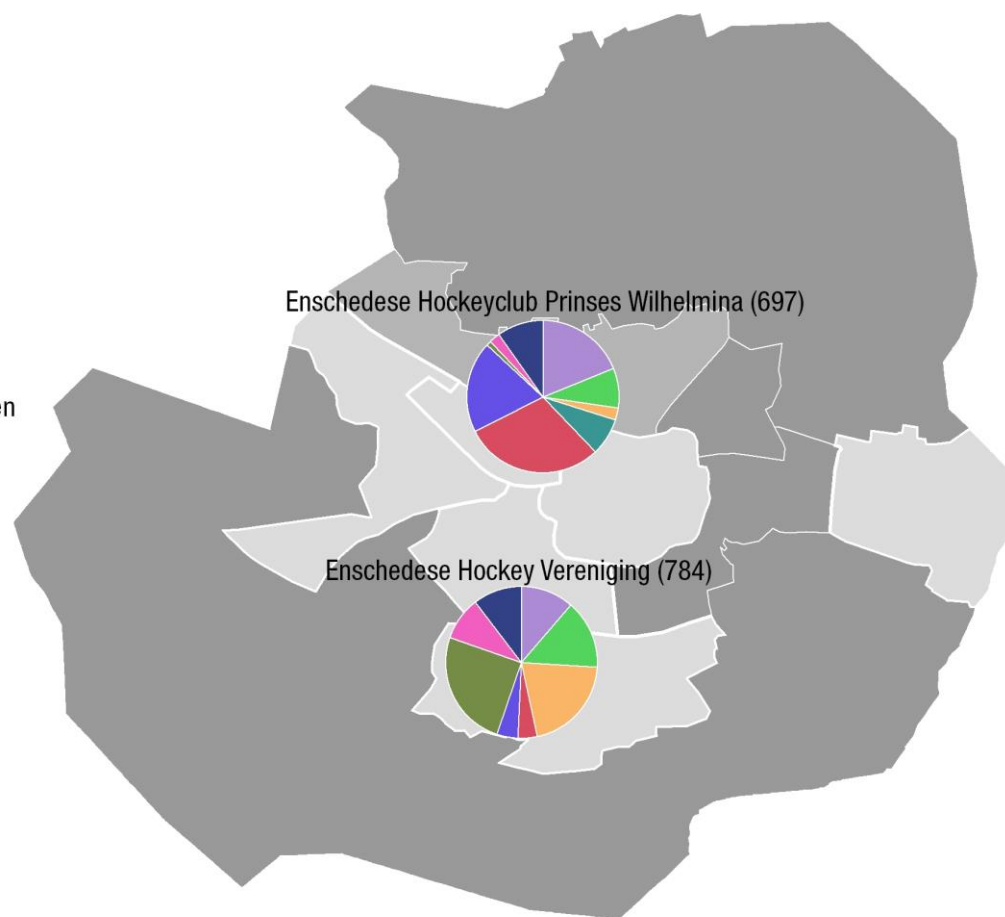
Kaart 5.3 Herkomst hockeyleden per vereniging, naar wijk

Ledenherkomst

- Binnensingelgebied
- Hogeland - Velve
- Boswinkel - Stadsveld
- Tweekelerveld - T.H.T.
- Enschede-Noord
- Ribbelt - Stokhorst
- Enschede-Zuid
- Enschede-West
- Glanerbrug en omgeving
- Landelijk gebied en kernen

Hockeyledendichtheid (%)

- Minder dan 1,0
- Tussen 1,0 en 1,25
- Meer dan 1,25

5.2 Korfbal

De huidige overcapaciteit van korfbalruimte zal op basis van demografische ontwikkelingen op weg naar 2030 verder toenemen. In tabel 5.5 is te zien dat de overcapaciteit bij alle verenigingen verder toeneemt, zeker op zondag maar ook op de meer dominante speeldag zaterdag. Alleen bij DOS WK zal in 2030 geen overschot van minimaal één veld zijn.

Tabel 5.5 Ontwikkeling van capaciteit minus vraag naar korfbalvelden op basis van huidige capaciteit en bevolkingsprognoses

Jaar	Vereniging	Capaciteit	Aantal normteams		Behoefte velden		Overschot/tekort	
		velden	zat	zon	zat	zon	zat	zon
2015	Rigtersbleek KV	2	7,1	4,0	1,0	0,4	1,0	1,6
	Nääs	2	4,1	4,0	0,6	0,4	1,4	1,6
	Ons Clubje	4	2,0	2,0	0,3	0,2	3,7	3,8
	DOS WK	2	9,3	2,0	1,3	0,2	0,7	1,8
2020	Rigtersbleek KV	2	7,0	3,9	1,0	0,4	1,0	1,6
	Nääs	2	4,0	3,9	0,6	0,4	1,4	1,6
	Ons Clubje	4	2,0	1,9	0,3	0,2	3,7	3,8
	DOS WK	2	9,1	1,9	1,3	0,2	0,7	1,8
2025	Rigtersbleek KV	2	6,9	3,7	1,0	0,4	1,0	1,6
	Nääs	2	4,0	3,7	0,6	0,4	1,4	1,6
	Ons Clubje	4	2,0	1,9	0,3	0,2	3,7	3,8
	DOS WK	2	8,9	1,9	1,3	0,2	0,7	1,8
2030	Rigtersbleek KV	2	6,9	3,7	1,0	0,4	1,0	1,6
	Nääs	2	3,9	3,7	0,6	0,4	1,4	1,6
	Ons Clubje	4	2,0	1,9	0,3	0,2	3,7	3,8
	DOS WK	2	8,8	1,9	1,3	0,2	0,7	1,8

In bovenstaande tabel zijn de prognoses van de bevolkingssamenstelling meegenomen. Dat leidt al tot een krimp van het aantal korfballers. Echter, tussen 2008 en 2014 daalde landelijk het aantal korfballers met ongeveer 10.000, wat 10 procent is van het totaal (hoofdstuk 2). Wanneer dergelijke krimp zich verder doorzet, moet de overcapaciteit van de korfbalvelden (nog) verder naar boven worden bijgesteld. Mogelijk kan de overcapaciteit van korfbal worden benut om het tekort voor hockey op te lossen. Echter, hierbij zou sprake zijn van nieuwe aanleg van velden en niet van multifunctioneel gebruik omdat de afmetingen van beide sportvelden sterk uiteen lopen.

5.3 Honk- en softbal

De situatie van honk- en softbal is naar verwachting stabiel (tabel 5.6). De huidige evenwichtssituatie waarbij de capaciteit bij de vraag aansluit blijft op basis van de bevolkingsontwikkeling de komende jaren in stand. Ondanks een lichte afname in de komende jaren, blijft de behoefte aan één honkbalveld en twee softbalvelden bestaan.

Tabel 5.6 Ontwikkeling van capaciteit minus vraag naar honk- (H.) en softbalvelden (S.) op basis van huidige capaciteit en bevolkingsprognoses

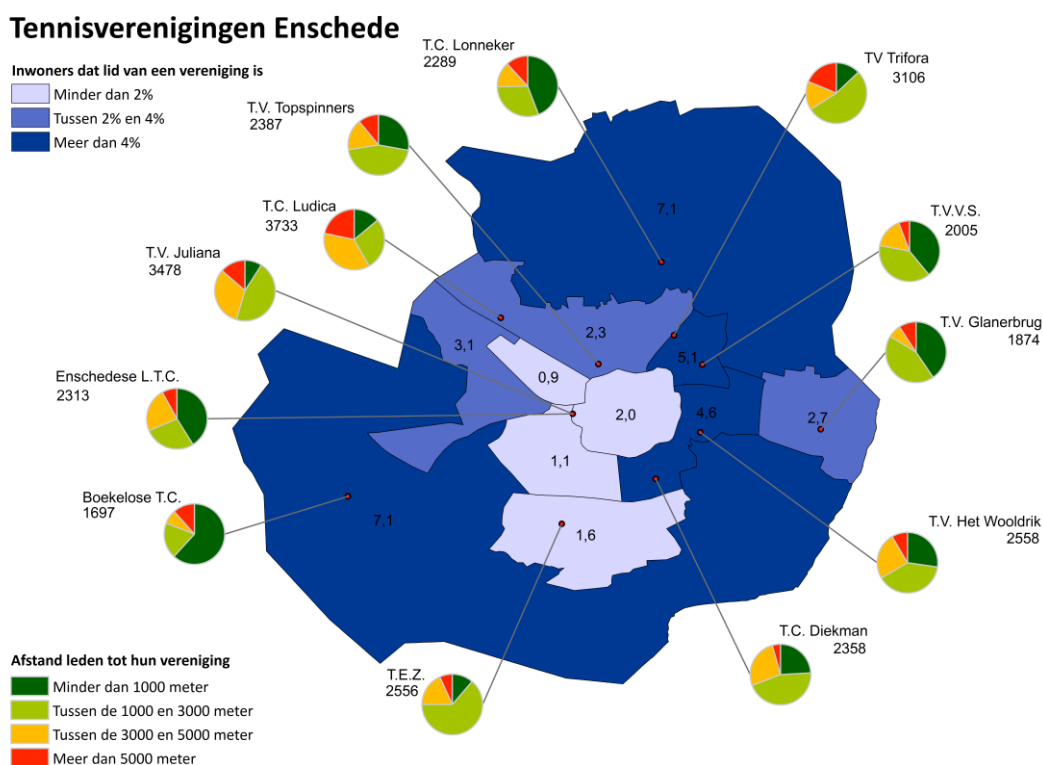
Jaar	Vereniging	Aantal velden		Aantal normteams		Behoefte		Overschot / tekort	
		H.	S.	H.	S.	H.	S.	H.	S.
2015	Tex Town Tigers	1	2	4,5	19,5	0,6	2,0	0,4	0,0
2020	Tex Town Tigers	1	2	4,4	19,1	0,5	1,9	0,5	0,1
2025	Tex Town Tigers	1	2	4,3	18,8	0,5	1,9	0,5	0,1
2030	Tex Town Tigers	1	2	4,2	16,7	0,5	1,7	0,5	0,3

5.4 Tennis

In de gemeente Enschede is in 2015 een overschot van in totaal 15 tennisbanen. Deze overdaad aan banen zal op basis van de bevolkingsontwikkeling en landelijk afnemende ledencijfers van de KNLTB vermoedelijk verder toenemen. Hoewel de tennisverenigingen in Enschede allen geprivatiseerd zijn, is de grond nog altijd eigendom van de gemeente. De gemeente kan er voorzichtig rekening mee houden dat tennisparken komen te vervallen door de afnemende vraag. In die situatie is het voor de gemeente Enschede relevant om de verenigingen met lokale worteling scherp in beeld te hebben.

Op basis van kaart 5.4 is vast te stellen dat in de centrale stadsdelen relatief weinig tennissers actief zijn. De verenigingen TV Juliana en TEZ in deze centrale wijken hebben weinig leden vanuit de eigen wijk. In combinatie met de overcapaciteit bij TEZ lijkt dit een logische vereniging om naar een verhuizing of fusie te begeleiden. De verenigingen buiten de stad of aan de randen ervan hebben veel tennissers uit de directe omgeving. De Boekelose TC, Lonneker en Glanerbrug zijn hier enkele voorbeelden van.

Kaart 5.4 Overzicht tennissers per wijk en herkomst ledenbestand per vereniging

De overcapaciteit van tennis die ontstaat is nauwelijks op een andere wijze te benutten dan voor tennisdoeleinden. Zowel de ondergrond als de afmetingen wijken sterk af van andere sporten die extra ruimte kunnen gebruiken (met name voetbal en hockey). Eventuele ruimte die ontstaat door het eventuele vrijvallen van tennisparken kan mogelijk wel een uitkomst zijn voor andere sportparken.

5.5 Atletiek en rugby

Voor beide sporten geldt dat de redelijke stabiele bevolkingsprognoses in relatie tot de (lichte) landelijke groei geen verandering van verhouding tussen vraag en aanbod voorspellen. Hoewel beide sporten in de afgelopen jaren te maken kregen met een lichte groei, is op beide sportparken nog ruim voldoende ruimte voor een verdere groei.

Een rugbyveld of atletiekaccommodatie (en dan met name het middenterrein) gebruiken voor andere sporten is nauwelijks wenselijk. Hoewel in beide gevallen met creatief lijnenwerk en verplaatsbare doelen een mogelijkheid ontstaat, is dit alleen in noodgevallen een serieuze optie. Wel kunnen atletiek- en honk- en softbalvelden door andere sporten multifunctioneler worden gebruikt dan in deze rapportage onderzocht. Hierbij valt te denken aan meer ongebonden sportbeoefening zoals bootcamp, hardlooptroepen, frisbee of bewegen voor ouderen. Daarnaast zijn beide typen accommodaties ook geschikt voor bewegingsonderwijs.

5.6 Configuratie buitensportcapaciteit

Op weg naar 2030 lijkt de huidige overcapaciteit van ruim zes korfbalvelden in de gemeente Enschede niet af te nemen. Door samenwerking of fusie te stimuleren zou de gemeente het gebruik van korfbalvelden effectiever kunnen inrichten. In de toekomst is het eventuele vrijspelen van korfbalvelden bovendien een opening voor andere sporten om de eigen capaciteit uit te breiden. Dit geldt met name voor voetbalverenigingen met ondercapaciteit en hockeyvereniging PW. In beide gevallen geldt dat hierbij de velden ook vervangen moeten worden omdat de afmetingen en lijnen niet overeen komen.

Bij het verkennen van de mogelijkheden van sporttakoverstijgende configuratie van velden valt Korfbalvereniging Nâas als eerste af omdat deze vereniging het sportpark niet deelt. Daarnaast geldt voor DOS WK dat deze als enige korfbalvereniging nu en in de toekomst geen overschot heeft aan velden. De gemeente Enschede zou met de ruimte van GKV Ons Clubje en KV Rigttersbleek wel een gedeelte van het capaciteitsprobleem bij nabijgelegen voetbalverenigingen kunnen oplossen.

De velden van korfbalvereniging GKV Ons Clubje (sportpark Eilermark) zouden mogelijk ruimte kunnen bieden aan voetbalverenigingen Avanti op het naastgelegen sportpark Zoutendijk of Eilermark. Daarbij is het verkennen van de eerste optie het meest logisch omdat Avanti met een tekort van twee wedstrijdelden kampt. De ruimte van de korfbalvelden bij KV Rigttersbleek zou eventueel gedeeltelijk overgenomen kunnen worden door voetbalvereniging Rigttersbleek. Daarmee zou het tekort aan één wedstrijdeld kunnen worden opgelost. De gemeente Enschede zou bovengenoemde opties kunnen verkennen met de bewuste verenigingen.

6. Binnensport

6.1 Introductie

In dit hoofdstuk wordt inzicht gegeven in de huidige en toekomstige ruimtebehoefte voor de binnensport in Enschede. Daarbij wordt met name gekeken naar het huidige aanbod aan sporthallen en wordt dit aanbod afgezet tegen de huidige en toekomstige vraag naar sporthallen. We gaan niet in op de behoefte aan sportzalen en gymzalen omdat deze zalen vanwege hun beperkte formaat en/of voorzieningen (zoals ringen, belijning, materialen) niet voor alle binnensport geschikt zijn. Wel wordt rekening gehouden met de rol die sport- en gymzalen kunnen spelen in de vraag naar binnensport, bijvoorbeeld om voor trainingen naar uit te wijken. Verder wordt inzicht verschaft in de bezetting van sporthallen, sport- en gymzalen door het onderwijs en sportaanbieders dan wel -verenigingen.

Sporthallen hebben minimaal drie vakken en hebben als afmeting 44 of 48 meter bij 28 meter. In sporthallen wordt ruimte geboden om zowel trainings- als competitievormen af te werken voor de volgende sporten: badminton, basketbal, boksen, judo/karate, korfbal, tafeltennis, tennis, volleybal, zaalhandbal, zaalhockey en zaalvoetbal, alsmede trainingsvormen voor klimsport en sporten zonder belijning (zoals gymnastiek en turnen). Sportzalen kunnen (afhankelijk van hun variabele afmetingen) in sommige gevallen een uitwijkmogelijkheid zijn voor de zaalsporten die geen hele sporthal nodig hebben. Hierbij valt te denken aan vechtsporten, tafeltennis, badminton en gymnastiek/turnen.

De draagvlakberekening houdt geen rekening met sport- en gymzalen, omdat deze zalen kleiner zijn dan sporthallen en niet toereikend zijn voor alle vormen van sportbeoefening. Sportzalen bieden vaak maar twee derde van de benodigde ruimte, en gymzalen een derde van de benodigde ruimte. Sportzalen hebben als afmeting 22 bij 28 meter en bieden voor de sporten badminton, basketbal, boksen, judo/karate, klimsport, korfbal, tafeltennis en volleybal in principe ook mogelijkheden voor training en competitie. Voor tennis, zaalhandbal, zaalhockey en zaalvoetbal is het echter niet mogelijk om in een sportzaal competitievormen te beoefenen. Sportzalen worden om die reden niet primair in de berekeningen meegenomen, maar dienen als buffer of opvang voor sportactiviteiten die door ruimtegebrek niet in de sporthallen terecht kunnen en die zich lenen voor beoefening in sportzalen. Gymzalen worden primair gebouwd om het bewegingsonderwijs van de (basis)scholen te faciliteren en zijn niet voor alle (verenigings)sporten geschikt. Het aantal en de locaties van de gymzalen wordt grotendeels bepaald door de aanwezigheid van onderwijslocaties (elke school dient binnen een normafstand een gymlocatie tot haar beschikking te hebben) en daarom worden de gymzalen niet in de draagvlakberekening meegenomen. In de avonduren en de weekenden kunnen gymzalen (vaak) wel aan sportverenigingen ter beschikking worden gesteld.

Uitgangssituatie

In de gemeente Enschede bevinden zich zeven sporthallen met in totaal negen afzonderlijke hallen (tabel 6.1). De accommodaties Diekmanhal en Universiteit Twente hebben twee sporthallen. De rest van het binnensportaanbod bestaat uit drie sportzalen en 31 gymzalen. Het aanbod aan sporthallen zoals gepresenteerd in tabel 6.1 vormt de uitgangssituatie voor de prognose voor de behoefte aan binnensportaccommodaties in de gemeente Enschede.

Tabel 6.1 Sporthallen in de gemeente Enschede

Naam	Eigenaar
Diekmanhal (2 hallen)	Gemeente Enschede
Het Deppenbroek	Gemeente Enschede
Pathmoshal	Gemeente Enschede
De Brug	Gemeente Enschede
Zuidkamp	Gemeente Enschede
Universiteit Twente (2 hallen)	Universiteit Twente
ROC van Twente	ROC Twente

Draagvlakcijfers voor sporthallen

De berekening van draagvlakcijfers is de meest basale behoefteberekening voor binnensportaccommodaties. Daarbij wordt de behoefte aan ruimte voor binnensport in de gemeente Enschede berekend aan de hand van draagvlakcijfers voor sporthallen. Uitgangspunt is daarbij het huidige aanbod van negen sporthallen.

Door het huidige aanbod aan sporthallen tegenover de bevolkingsontwikkeling voor 2020, 2025 en 2030 te plaatsen, komen tekorten dan wel overschotten aan het licht. Bij de bevolkingsontwikkeling gaan we uit van de bevolking van zes jaar en ouder. In Enschede daalt het aantal inwoners (zes jaar en ouder) tussen 2016 en 2030 licht, met 1,5 procent tot bijna 140.000 inwoners (zie hoofdstuk 2).

De draagvlakmethode gaat uit van een maximale en minimale variant. De maximale variant neemt als uitgangspunt één sporthal per 15.000 inwoners (zes jaar en ouder), de minimale variant één sporthal per 20.000 inwoners (zes jaar en ouder). Op basis van de minimumvariant voor 2016 heeft de gemeente Enschede ruim voldoende sporthallen (+1,9, zie tabel 6.2). Wanneer echter van de maximumvariant wordt uitgegaan, dan is er een klein tekort van 0,4 sporthal. Mogelijk dat dit tekort kan worden opgevangen door private sporthallen of door gemeentelijke sportzalen die trainingstijden of aangepaste wedstrijdvormen kunnen herbergen.

Tabel 6.2 Vraag-aanbodanalyse binnensport (2016)

	Minimumvariant	Maximumvariant
Draagvlakcijfers sporthallen	20.000	15.000
Aantal inwoners	141.640	141.640
Benodigd aantal sporthallen (onafgerond)	7,1	9,4
Huidig aanbod	9	9
Overschot/tekort	1,9	-0,4

* Bevolking van zes jaar en ouder.

Door de nagenoeg gelijkblijvende bevolking in de gemeente Enschede, verandert de komende jaren de behoefte aan sporthallen ook nauwelijks. In tabel 6.3 staat deze marginale verandering beschreven aan de hand van toekomstige draagvlakcijfers van sporthallen. De conclusies voor 2016 blijven bij de huidige capaciteit tot en met 2030 overeind. Hierbij is echter geen rekening gehouden met eventuele veranderingen in de demografische achtergronden van die bevolking of eventuele veranderende voorkeuren als het gaat om sportdeelname.

Tabel 6.3 Vraag-aanbodanalyse binnensport (2020, 2025 en 2030)

	Minimumvariant			Maximumvariant		
	2020	2025	2030	2020	2025	2030
Draagvlakcijfers sporthallen	20.000	20.000	20.000	15.000	15.000	15.000
Aantal inwoners	141.720	141.680	139.560	141.720	141.680	139.560
Benodigd aantal sporthallen (onafgerond)	7,1	7,1	7,0	9,4	9,4	9,3
Huidig aanbod ^A	8	8	8	8	8	8
Overschot/tekort	0,9	0,9	1,0	-1,4	-1,4	-1,3

A Op dit moment zijn er 9 sporthallen in Enschede, maar omdat 31-03-2017 sporthal de Zuidkamp wordt gesloten gaan we van ' huidig ' aanbod uit van 8 sporthallen in de gemeente Enschede vanaf 2020.

6.2 Huidige bezetting van de binnensportaccommodaties

Van de vijf gemeentelijke sporthallen, drie sportzalen en 31 gymzalen is de bezetting gedurende het jaar geanalyseerd. Hiervoor zijn bij de gemeente Enschede verhuurgegevens opgevraagd.

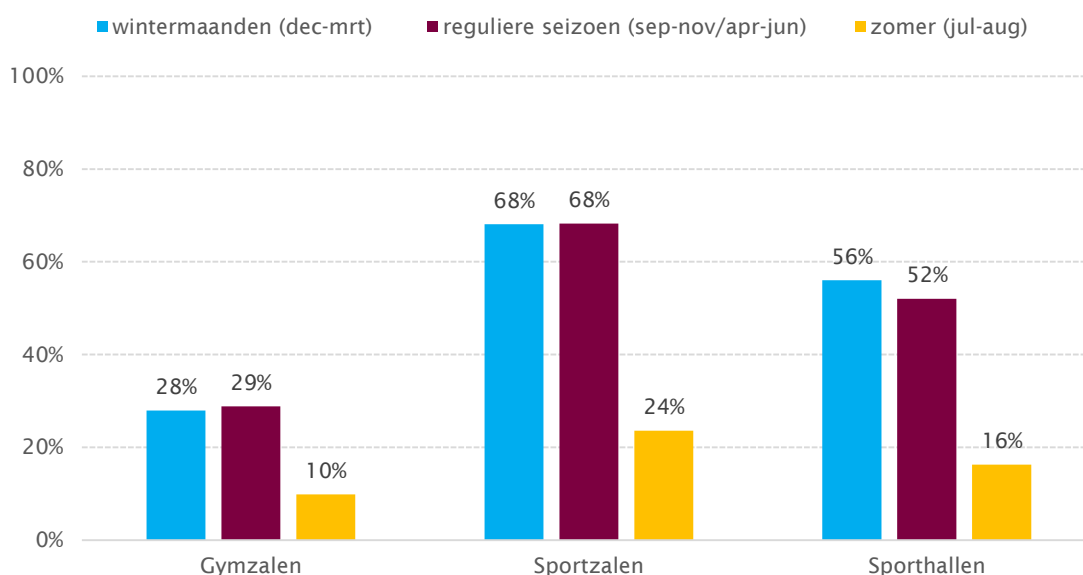
Om inzicht te verkrijgen in de bezetting van de diverse sportaccommodaties is een aantal uitgangspunten gebruikt voor de openstelling:

- maandag t/m vrijdag: 8:00 - 23:00 uur
- zaterdag en zondag: 8:00 - 23:00 uur
- 40 weken per jaar
- wintermaanden: december t/m maart
- regulier seizoen: september t/m november, april t/m juni

Voor elke accommodatie is de bezetting bepaald door het aantal verhuurde uren af te zetten tegen het aantal uren openstelling. Omdat binnensportaccommodaties veelal in de wintermaanden intensiever worden gebruikt, zijn de bezettingscijfers van zowel de zomer- als de wintermaanden in beeld gebracht.

In figuur 6.1 valt te zien dat sportzalen (61%) en gemeentelijke sporthallen (47%) tijdens de beschikbare tijd goed bezet zijn. Gymzalen zijn aanzienlijk minder bezet. Voor alle typen accommodaties geldt dat ze ook in Enschede in de zomermaanden nauwelijks zijn bezet.

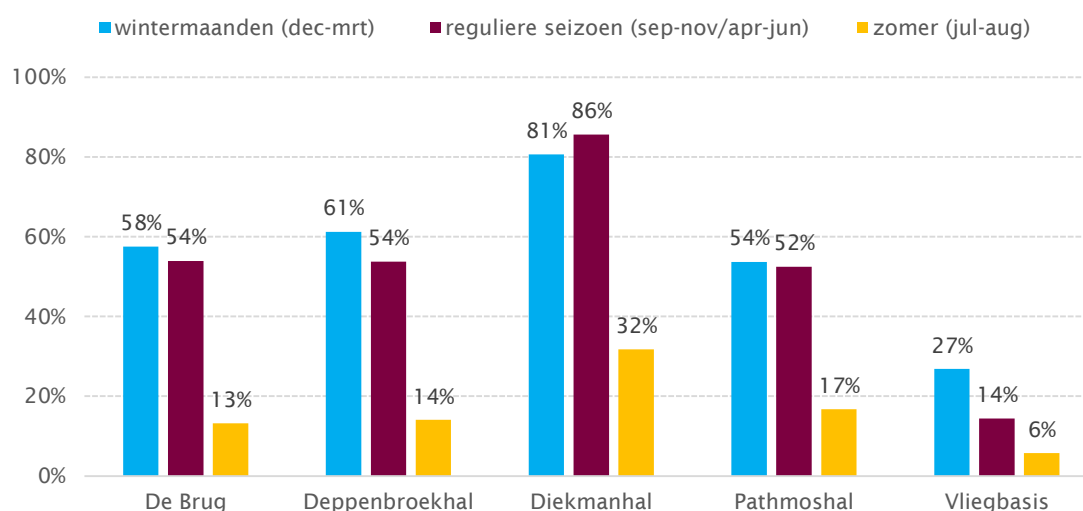
Figuur 6.1 Bezettingsgraden naar seizoensdeel, per type binnensportaccommodatie

Sporthallen

De Diekmanhal heeft een gemiddelde bezetting van 86% gedurende het reguliere seizoen en heeft daarmee de hoogste bezetting van alle sporthallen (figuur 5.2). Met name sporthal Vliegbasis heeft in deze maanden een lage bezetting (14%). Met uitzondering van de Diekmanhal geldt dat alle sporthallen in de winter beter bezet zijn dan in het reguliere seizoen. Er zijn geen gegevens bekend van de sporthallen die niet in eigendom van de gemeente zijn (Universiteit Twente en ROC van Twente).

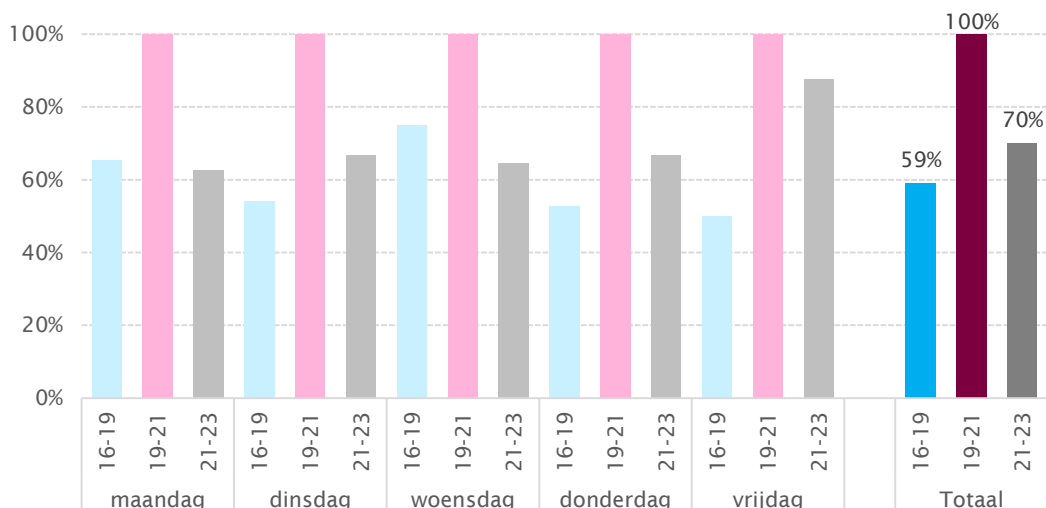
Figuur 6.2 Bezettingsgraden naar seizoensdeel sporthallen

Voor sporthallen gelden niet alleen piek- en dalmomenten in de verhuur per seizoensdeel. Ook de voorkeuren per week kennen piekmomenten. In figuur 6.3 is te lezen dat in de drukste maanden (de wintermaanden waarbij ook beide hockeyverenigingen naar binnen gaan) met name het tijdslot tussen 19.00 en 21.00 uur zeer gewild is. Alle sporthallen zijn op alle doordeweekse dagen tijdens deze uren

volledig bezet. Andere piekmomenten zijn van 21.00 tot 23.00 uur (70%) en van 16.00 tot 19.00 uur (59%). De woensdag is het meest populair (80%), de donderdag het minste (73%). Wanneer de hockeyverenigingen geen gebruik maken van sporthal Vliegbasis, is deze nagenoeg volledig onbezet.

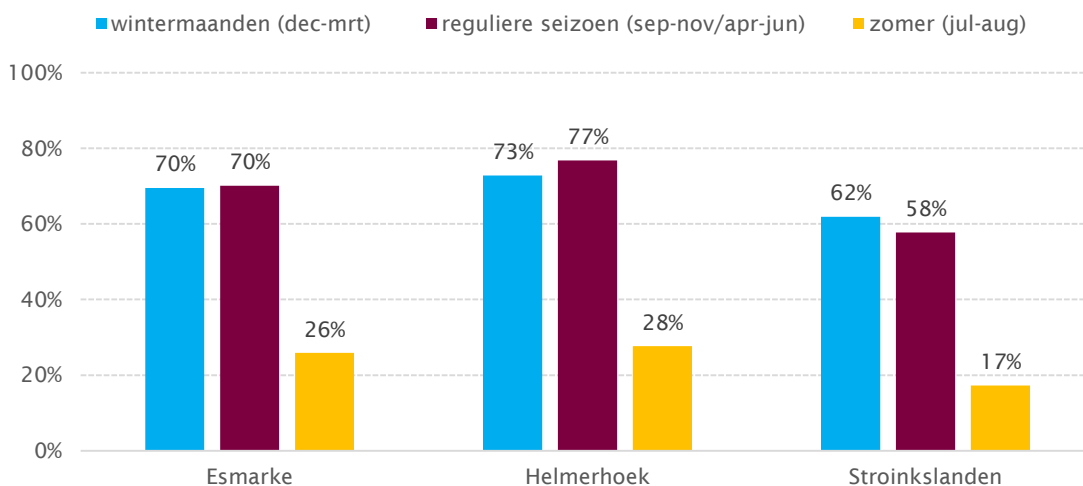
Figuur 6.3 Percentage verhuurde uren ten opzichte van beschikbare uren op piekmomenten doordeweeks (tijdens de wintermaanden)

Sportzalen

De bezetting van de sportzalen Esmarke en Helmerhoek ontloopt elkaar nauwelijks met bezettingen van 70 tot 77 procent in het reguliere seizoen (figuur 6.4). Alleen sportzaal Stroinkslanden blijft wat achter met een bezetting van 58 procent. In de wintermaanden is dit verschil echter kleiner (resp. 62% om 73%).

Figuur 6.4 Bezettingsgraden naar seizoenendeel, sportzalen

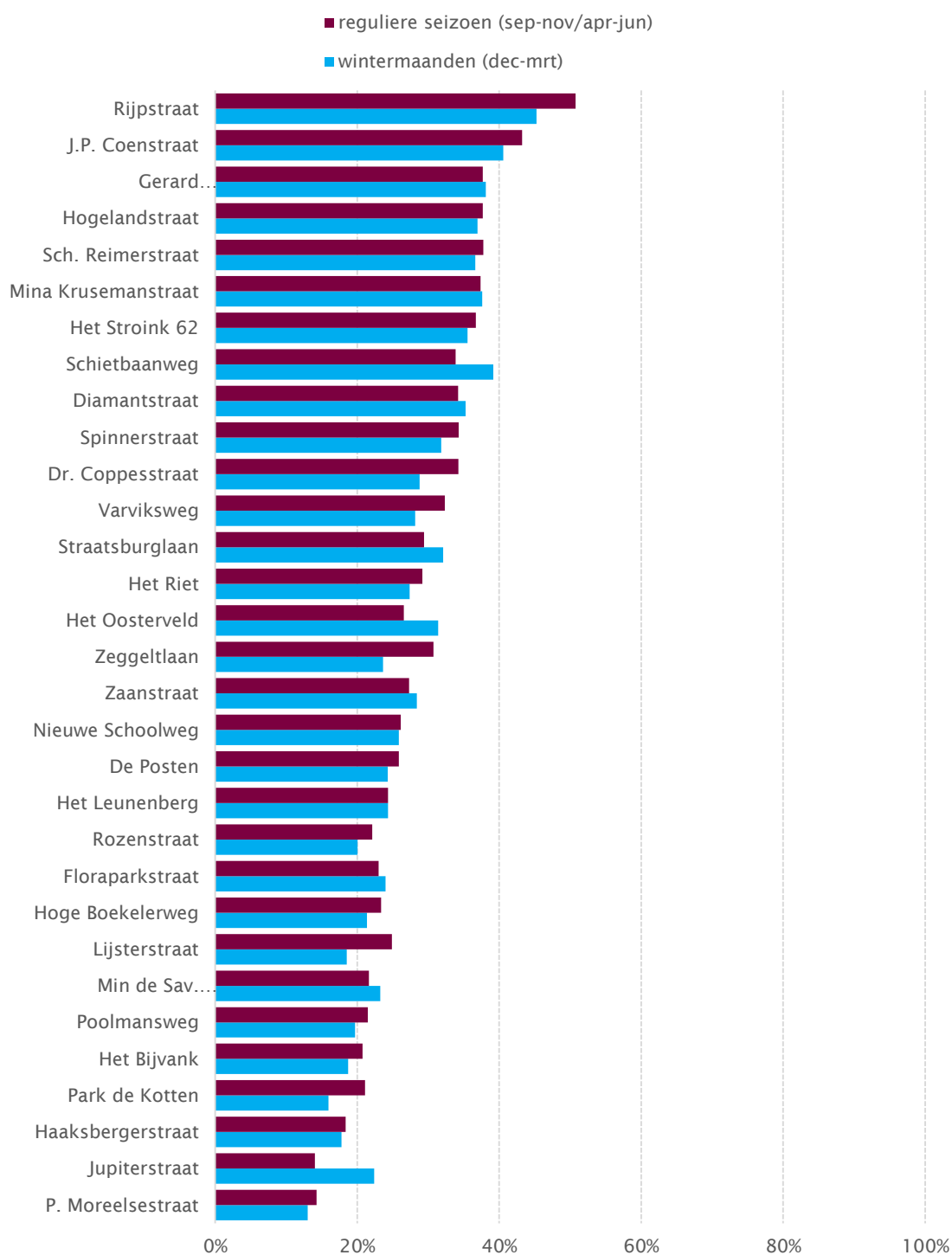

De Sportzalen lijken door hun onvolledige bezetting nog wat ruimte te kunnen bieden wanneer de sporthallen volledig bezet zijn. Het is echter afhankelijk van de dag en het seizoenendeel of dit ook een vrij moment naar de behoefte van de vereniging is. Een dergelijke verdieping is geen onderdeel van dit onderzoek.

Gymzalen

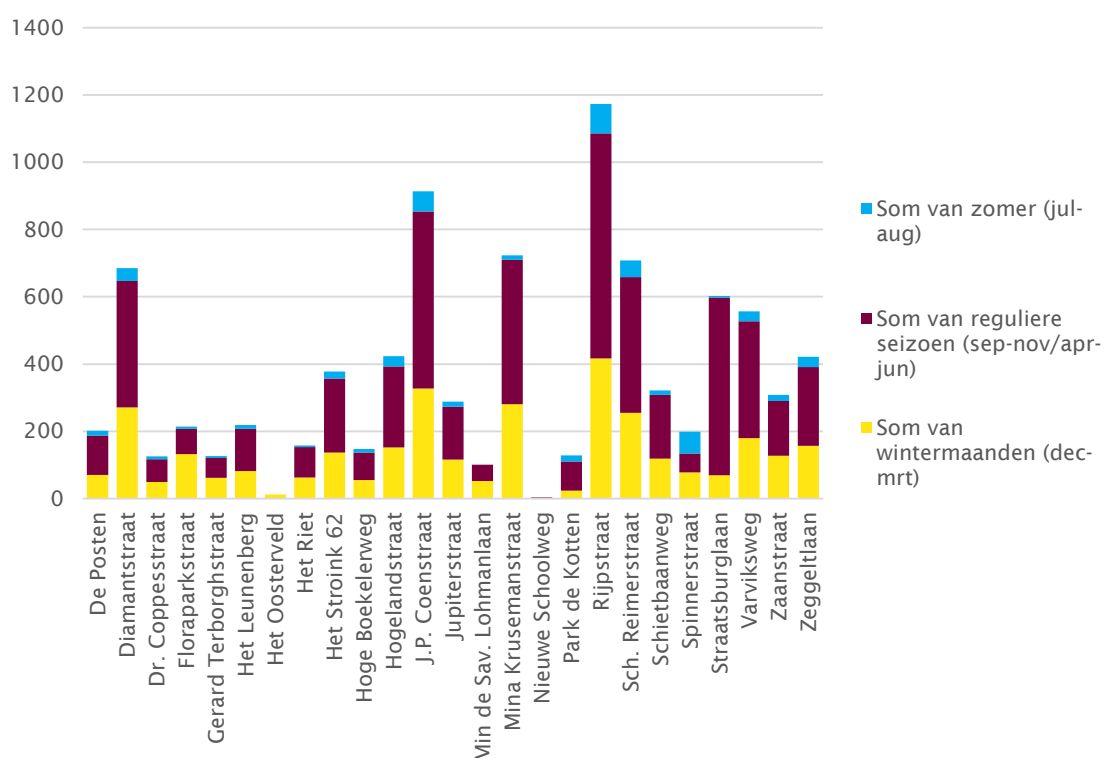
De gymzalen zijn gemiddeld voor iets minder dan een derde van de verhuurbare tijd bezet gedurende het reguliere seizoen en de wintermaanden. Hoewel sommige gymzalen een stuk beter bezet zijn dan anderen, is geen enkele gymzaal meer dan de helft van de beschikbare tijd in gebruik (figuur 6.5).

Figuur 6.5 Bezettingsgraden (tussen 8.00 – 23.00 uur) naar seizoensdeel, per sportaccommodatie (gymzalen)

Wanneer alleen naar huur door sportverenigingen wordt gekeken, vallen de onderlinge verschillen tussen de gymzalen op (figuur 6.6). Met name de Rijpstraat en Hogelandstraat zijn populair onder verenigingen met een jaarlijkse huur van respectievelijk 1174 en 914 uren. Daarnaast zijn nog een zestal gymzalen tussen de 500 en 700 uur door sportverenigingen bezet, terwijl de overige gymzalen niet of nauwelijks door de sportverenigingen wordt gebruikt. Een belangrijke sporttak voor het huren van gymzalen is tafeltennis. Voor de Rijpstraat geldt dat dit een wedstrijdlocatie voor tafeltennis is. Dit is ook het geval bij de andere relatief veel aan sportvereniging verhuurde gymzalen Krusemanstraat, Het Stroink 62 en Variksweg. Voor Jupiterstraat zal worden voorgesteld om deze af te stoten. Nieuwe Schoolweg wordt in de zomer van 2016 gesloopt in verband met de ontwikkeling van Spoorzone.

Figuur 6.6 Totaal verhuurde uren aan sportverenigingen in 2015, gymzalen die aan sportverenigingen verhuren

Verenigingsgebruik niet-gemeentelijke accommodaties

In Enschede zijn ook diverse niet-gemeentelijke sporthallen en -zalen waar verenigingen gebruik van kunnen maken. In een belronde met de beheerders van deze zalen is gecontroleerd in welke mate sportverenigingen in Enschede gebruik maken van deze alternatieven. Uit deze bevraging blijkt dat de sporthallen van Universiteit Twente overdag in gebruik zijn door de opleidingen en in de avond door de studentensportverenigingen. De sporthallen van ROC Twente worden niet door verenigingen gebruikt. De sportzalen Prismare, sportzaal brandweer en BC, en locatie Geessinkweg verhuren op wisselende tijden aan Enschedese sportverenigingen. Met name in de winter vindt regelmatige en incidentele verhuur plaats. De overige niet-gemeentelijke sportzalen verhuren niet of nauwelijks aan sportverenigingen.

Verenigingen over de binnensportaccommodaties

In een digitale enquête die door de gemeente Enschede is uitgezet aan alle binnensportverenigingen en buitensportverenigingen die gebruik maken van zalen, hebben 69 verenigingen hun visie gegeven op de kwaliteit en beschikbaarheid van de binnensportaccommodaties. Hierin is te zien dat ongeveer twee derde van de verenigingen tevreden is over de kwaliteit van de binnensportaccommodaties waarvan zij gebruik maken. Een vijfde van de verenigingsbestuurders geeft aan (helemaal) niet tevreden te zijn over de kwaliteit. Wanneer respondenten niet tevreden zijn over de sporthal dan heeft dit bij een overgroot gedeelte van hen te maken met de schoonmaak van de accommodatie. In de toelichting op deze vraag geven bestuurders vooral aan dat het vaak niet schoon (stof en zand in de zaal), hygiënisch (douche- en kleedgelegenheden) of opgeruimd (afval of materialen voorgangers) is in de accommodatie waar de vereniging gebruik van maakt. Daarnaast wordt melding gemaakt van het tekort aan materialen of voorzieningen zodat de betreffende sport niet of beperkt kan worden beoefend. Voorbeelden hiervan zijn het gebrek aan hockeybalken, zaalvoetbaldoeltjes of verouderde ringenstelsels. Als laatste wordt vaak melding gemaakt van niet-functionerende douches, geen stromend water of defecte warmtebronnen.

Twee derde van de bestuurders is (zeer) tevreden over de beschikbaarheid van de accommodaties op momenten dat het de vereniging goed uitkomt. En, net als bij de kwaliteit, is ook een vijfde (zeer) ontevreden met de beschikbaarheid. De meest genoemde bezwaren zijn een versnipperde wedstrijd- of trainingsplanning omdat de huurder in verschillende hallen op verschillende tijdstippen moet huren om ruimte te bieden aan de leden of de competitieplanning. Qua beschikbaarheid geven verenigingen aan dat het met name knelt in de periode dat hockey en/of korfbal 'naar binnen komt'. Een vereniging geeft aan dat sloop van de Zuidkamphal voor hen 'niet goed zou zijn' omdat ze daarmee hun hoofdaccommodatie verliezen.

Een klein aantal verenigingen denkt (verder) te kunnen groeien wanneer zij de beschikking zouden hebben over meer tijd en/of ruimte in de binnensportaccommodatie. De bestuurders die denken dat ze kunnen groeien, lijken vooral winst te zien in meer geconcentreerde capaciteit (één dag of één locatie) dan daadwerkelijk meer uren. Een voorbeeld hiervan is de beschikbaarheid van trainers: 'indien de trainingen minder verspreid zouden zijn, hebben we makkelijker de beschikking over trainers, waardoor we beter nieuwe leden kunnen opvangen/begeleiden'.

6.3 Toekomstige behoefte aan binnensportaccommodaties

Onderwijs

Op basis van de leerlingenprognoses voor basis- en voortgezet onderwijs in de gemeente Enschede is vast te stellen dat naar verwachting de behoefte vanuit het onderwijs tot en met 2030 afneemt. In alle typen onderwijs is tussen 2015 en 2030 een afname te zien van de leerlingaantallen. Naar verwachting gaan in 2030 1.500 leerlingen minder naar school dan in het afgelopen jaar (hoofdstuk 2).

Bij deze verwachte daling in de toekomstige leerlingenaantallen moet worden aangemerkt dat dit niet per definitie leidt tot een afname van de onderwijsbehoefte aan binnensportruimte. Immers, in veel gevallen leidt een afname van leerlingen eerder tot kleinere klassen, waarbij de vraag naar gymruimte gelijk blijft.

Momenteel vindt een discussie plaats waarbij enkele partijen zich hard maken voor drie in plaats van twee gymuren per week. Deze kwestie ontstond in 2004 toen kamerlid Rijpstra een motie indiende die

de regering verzocht ‘plannen uit te werken hoe leerlingen in de leerplichtige leeftijd gegarandeerd drie uur per week lichamelijke opvoeding, gegeven door daarvoor gekwalificeerde personen, kunnen volgen’. Deze motie werd kamerbreed aangenomen. In het huidige regeerakkoord staat nog dat minimaal twee lessen gymonderwijs gegeven worden, met ‘waar mogelijk’ drie lessen gym. In januari van dit jaar diende Kamerlid Van Nispen (SP) een motie in voor een wetsvoorstel waarbij ‘ieder kind op de basisschool drie uur bewegingsonderwijs krijgt aangeboden van een gekwalificeerd vakdocent’ (Van Nispen, 2016). Voor deze motie is op dit moment geen Kamermeerderheid.

Bij het toepassen van drie uren bewegingsonderwijs neemt de behoefte aan binnensportruimte toe, ondanks een dalend aantal leerlingen. Het is de vraag of en wanneer dit realiteit gaat worden, maar het is een mogelijke ontwikkeling die in de gaten moet worden gehouden. Een uitbreiding naar drie uur zal zeer vermoedelijk ruimtelijk problemen gaan geven omdat nu al bij ongeveer één op de vijf PO-scholen ruimtegebrek een knelpunt is (Lucassen et al. 2010). Hoe groot die problemen worden, hangt af van veel factoren die we nu niet hebben meegenomen⁵.

Er is een voorzichtige mogelijkheid om huidige capaciteit beter te benutten (zie bezettingscijfers paragraaf 6.2). Echter, voor de gemeente Enschede is het raadzaam om, wanneer het derde uur gym daadwerkelijk verplicht wordt, met het onderwijs in gesprek te gaan of en waar dit een capaciteitsprobleem geeft.

Door een globale berekening van de invloed van het veranderende aantal leerlingen op het aantal groepen per school is berekend dat, uitgaande van een gelijkblijvende norm qua gymuren, in de gemeente Enschede een daling te verwachten is van de toekomstige behoefte aan sportruimte voor het onderwijs van 3 procent in 2020, 5 procent in 2025 en 6 procent in 2030.

Sportverenigingen en overige gebruikers

Het landelijke sportdeelnamecijfer is na een aantal jaren groei inmiddels stabiel (circa 65%), evenals de mate waarin de Nederlander lid is van een sportvereniging (ca. 30%). Voor het gebruik van de sporthallen en sportzalen kan een prognose van het toekomstig aantal (unieke) gebruikers worden gemaakt op basis van landelijk beschikbare cijfers over het accommodatiegebruik per leeftijdscategorie (tabel 6.4) en de lidmaatschapscijfers voor de takken van sport.

⁵ Het is voor te stellen dat scholen ervoor kiezen om het derde gymuur anders in te vullen en geen binnensportaccommodatie te gebruiken. Bijvoorbeeld door naar buiten te gaan. Dit hangt ook af van de vraag in hoeverre de invulling van dit extra uur gym verplicht wordt opgelegd door het ministerie van OCW.

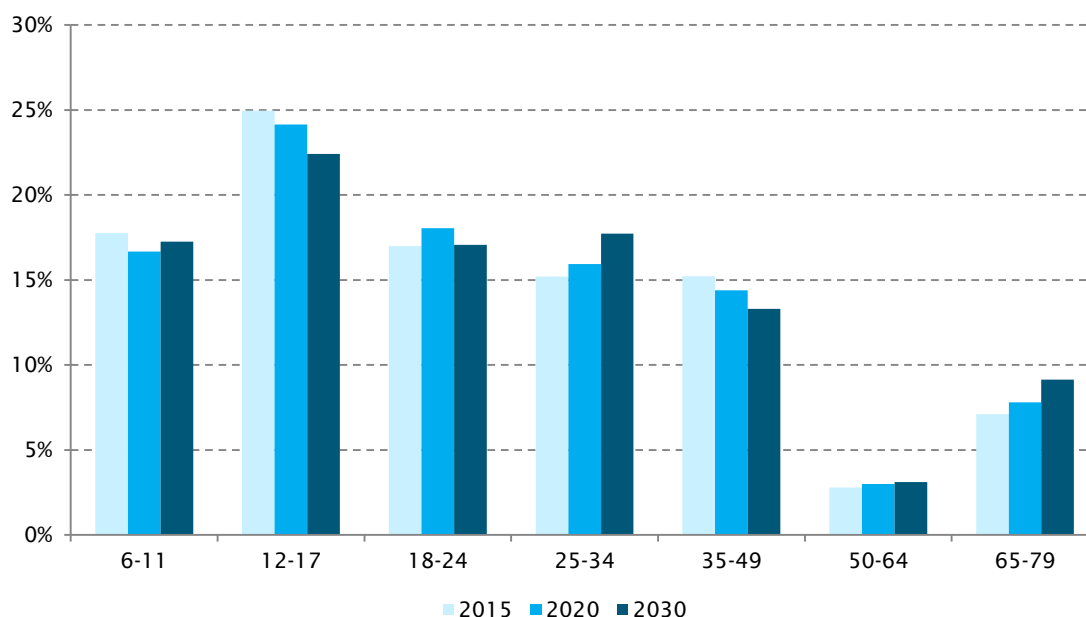
Tabel 6.4 Gebruik sporthallen/sportzalen, naar leeftijdsgroep, percentage van de bevolking

	gebruik sporthal/sportzaal
6 - 79 jaar	14
6-11 jaar	29
12-17 jaar	36
18-24 jaar	26
25-34 jaar	16
35-49 jaar	9
50-64 jaar	7
65-79 jaar	5

Bron: OBIN 2013-2014.

Wanneer we op basis van landelijke gegevens kijken naar welke leeftijdsgroepen de voornaamste gebruikers zijn van sporthallen (tabel 6.4), dan zien we dat het gebruik afneemt met de leeftijd. Door de accommodatiegebruikprofielen van de diverse leeftijdsgroepen te koppelen aan de demografische verschuiving in Enschede (hoofdstuk 2), is vast te stellen dat de gemeente Enschede in de toekomst waarschijnlijk niet zozeer te maken krijgt met een lager aantal gebruikers van sporthallen en sportzalen, als wel van een verschuiving van de leeftijden van de gebruikers (figuur 6.9).

Meer gebruikers zullen komen uit de categorieën 25-34 en 65-79 jaar, terwijl het aantal gebruikers uit de categorieën 12-17 en 35-49 jaar zal teruglopen. Dat de leeftijdsverdeling van de gebruikers van de sporthallen gaat verschuiven, kan een gunstige invloed hebben op de bezetting van de accommodaties. 50-plussers sporten relatief gezien meer overdag dan andere leeftijdsgroepen omdat deze groep onder andere minder vaak overdag werkzaam is. Dit biedt kansen voor de gemeente om een hogere bezettingsgraad in de binnensportaccommodaties te realiseren.

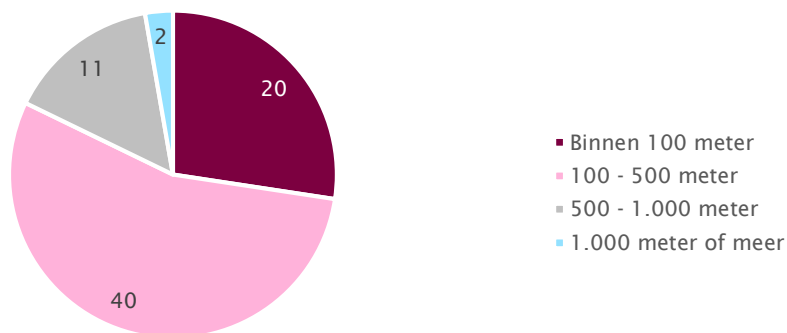
Figuur 6.9 Verwacht aandeel gebruikers sporthal/sportzaal per leeftijdscategorie

Bron: Rapportage Sport, 2014

Nabijheidsanalyse onderwijs

Voor de toegankelijkheid van gymaccommodaties is het van belang dat een ruimte om lichamelijk onderwijs (LO) te geven, binnen bereikbare afstand van de school gelegen is. Dit geldt met name voor het primair onderwijs waar leerlingen nog niet zelfstandig de weg naar deze locatie kunnen vinden. In figuur 6.8 valt te zien dat 73 van 74 basisschoollocaties binnen een kilometer over de openbare weg een gymaccommodatie hebben. Voor 61 van hen geldt dat dit zelfs binnen 500 meter is. In Enschede is de maximale afstand van onderwijs- tot gymlocatie gekoppeld aan het aantal lesuren. Met de bevonden afstanden voldoet iedere locatie aan deze gemeentelijke verordening⁶.

Figuur 6.10 Dichtstbijzijnde gymaccommodatie voor locaties primair onderwijs, in absolute aantallen naar afstand over de openbare weg

⁶ Afstand van onderwijs- tot gymaccommodatie: Binnen één km hemelsbreed bij noodzakelijk gebruik van ten minste 20 klokuren, 3,5 km hemelsbreed bij noodzakelijk gebruik van ten minste 15 klokuren of 7,5 km hemelsbreed bij noodzakelijk gebruik van ten minste 5 klokuren.

Bron: Verordening onderwijshuisvesting, 2004

Conclusies

De gemeente Enschede heeft in juni 2015 nieuw beleid vastgesteld, waarin de ontwikkeling van het sportbedrijf, vereenvoudigen van subsidies en tarieven en het optimaliseren van het gebruik van sportaccommodaties centraal staan. Tegen deze achtergrond heeft de gemeente Enschede het Mulier Instituut gevraagd een breed ruimteonderzoek te doen dat moet bijdragen aan het nemen van gefundeerde besluiten aangaande het optimaliseren van het sportaccommodatiebeleid. Deze rapportage brengt de huidige en toekomstige behoefte aan sportruimte in beeld voor de georganiseerde buitensport (voetbal, hockey, korfbal, rugby, atletiek en tennis) en de binnensport in de gemeente Enschede.

Voor dit onderzoek hebben we gebruik gemaakt van de huidige leden- en teamaantallen van de Enschedese sportverenigingen in relatie tot de gebruiksnormen van de Vereniging Sport en Gemeenten (VSG) en NOC*NSF. Daarnaast baseren we ons op de huidige gebruikersaantallen van sportaccommodaties in combinatie met leerlingenprognoses, bevolkingsontwikkelingen en sportdeelnamecijfers.

Huidige situatie velden en banen: wisselend beeld

Voetbal is de grootste sport in Enschede. De 607 Enschedese teams spelen dit seizoen verdeeld over 25 verenigingen op 72 velden van 17 sportparken in de gemeente. Deze totale capaciteit zou in een perfecte verdeling net genoeg zijn om iedereen op basis van de geldende normen voldoende voetbalruimte te bieden. Echter, in de praktijk hebben zes verenigingen een ondercapaciteit, oplopend tot een tekort van acht wedstrijdelden en vier trainingsvelden. Tegelijk hebben zeven sportparken één of meer velden over. Per saldo komt het huidige tekort van de totale voetbalcapaciteit in Enschede daarmee neer op één wedstrijdveld. Er zijn drie trainingsvelden over. Dit saldo is op basis van een gemiddelde trainingsnorm op normaal natuurgas. Het tekort aan wedstrijdelden is met name van toepassing op de zaterdag. Op zondag is voldoende ruimte.

Enschede heeft twee hockeyverenigingen die samen acht velden nodig hebben. Er zijn op dit moment echter slechts zes velden beschikbaar waardoor er een tekort van twee hockeyvelden is. De capaciteit knelt vooral bij de vereniging PW en op zaterdag, de dag dat de jeugd hockeyt. Voor hockeyers die op zondag willen spelen, is nog ruim voldoende capaciteit.

Enschede is vier korfbalverenigingen rijk. Samen hebben zij de beschikking over tien velden. Drie van deze verenigingen ervaren een (ruim) overschot aan velden. Slechts DOS WK heeft capaciteit die aansluit bij het teamaantal. In totaal is het overschot aan korfbalvelden in Enschede op zaterdag bijna zeven en op zondag bijna negen velden.

Het grootste overschot van capaciteit in de buitensport zijn de tennisbanen. Zes verenigingen hebben een overschot van één tot vijf banen. De verenigingen Het Wooldrik en TVVS hebben als enige juist een baan tekort. In totaal hebben de 3.661 tennissende leden behoefte aan 45 banen, terwijl er in Enschede 61 banen liggen.

De overige buitensportverenigingen (honk- en softbal, atletiek, rugby en American football) hebben op dit moment een capaciteit die conform de bestaande normen naar team- of ledentallen is.

Huidige situatie zalen en hallen: voldoende ruimte

In Enschede zijn zeven sporthallocaties met in totaal negen afzonderlijke hallen. Twee van deze hallen zijn in beheer van Universiteit Twente en een bij ROC Twente. Daarnaast zijn er drie gemeentelijke sportzalen en 31 gymzalen. De draagvlakberekening gaat uitsluitend uit van sporthallen omdat hier alle binnensporten kunnen worden beoefend. Dezelfde draagvlakberekening vertelt dat per 15.000 (maximumvariant) tot 20.000 (minimumvariant) inwoners eens sporthal benodigd is. Op basis hiervan is in Enschede een behoefte aan zeven (min.) tot negen (max.) sporthallen.

Jaarlijks zijn de sporthallen 47 procent van de verhuurbare tijd bezet. Dit lijkt een ruim overschot. Echter, wanneer gekeken wordt naar de meest gewenste momenten dan valt dit tegen. In de wintermaanden, wanneer buitensporten zich in de zaal melden, is de bezetting aanzienlijk hoger. Zeker wanneer ook naar de meest gewenste momenten (doordeweekse avonden) gekeken wordt, lijkt het allemaal net te passen. Tussen 19.00 en 21.00 uur zijn alle sporthallen in deze periode zelfs volledig bezet. Er is nog wel wat uitwijkmogelijkheid naar de tijdvakken daarvoor en daarna omdat de bezetting in deze periode gemiddeld 59 tot 70 procent is. Voor een gedeelte kan de gemeente de spreiding over de tijdvakken stimuleren door piek- en/of dalavonden te hanteren voor dezelfde sportruimte.

Een andere uitwijkmogelijkheid zijn de sport- en gymzalen of niet-gemeentelijke sportruimtes. Deze zijn ook met regelmaat vrij op gewenste momenten. De tafeltennissport maakt daar onder andere effectief gebruik van. Sportzalen en gymzalen hebben niet altijd de juiste afmetingen om aan alle zaalsporten ruimte te kunnen bieden. De niet-gemeentelijke hallen en zalen worden nauwelijks door verenigingen gebruikt. De sporthallen van de Universiteit Twente vormen hier de uitzondering op. Deze hallen zijn in de avonden vrijwel alle dagen geheel gevuld door studentensportverenigingen.

Een meerderheid van bestuurders van verenigingen die gebruikmaken van binnensportaccommodaties is tevreden over de kwaliteit en de beschikbaarheid van de accommodaties. Een op de vijf is ontevreden over de kwaliteit. Dit komt met name door schoonmaak, hygiëne en gebrek aan voorzieningen of materialen. Een vijfde van de bestuurders geeft aan niet tevreden te zijn met de beschikbare tijd. Hierbij gaat het vooral om clustering van de eigen uren die nu nog te vaak versnipperd zijn over de week of over de stad.

Vergrijzende bevolking en veranderende sportvoorkeur

Tussen nu en 2030 is de verwachting dat de bevolking van Enschede licht zal dalen met 2.000 inwoners, ca. 1 procent van de huidige bevolking. De verwachting is dat vooral in de leeftijdscategorie 25-49 jaar de grootste daling te zien is (6.000). Het aantal 65-plussers neemt juist toe met 4.000 inwoners. De bevolking van Enschede zal in de komende vijftien jaar vergrijzen. De leerlingenprognoses ondersteunen dit beeld. Het aantal leerlingen in PO en VO neemt nog verder af dan het aantal kinderen in dezelfde leeftijdsklasse in Enschede.

Het aantal lidmaatschappen van sportbonden groeide in de periode 2006-2012 tot 4,8 miljoen Nederlanders. Sindsdien is juist een lichte daling te zien. Deze ontwikkeling geldt niet voor alle sportbonden in dezelfde mate. Zo groeide de hockeybond (KNHB), de Atletiekunie en de rugbybond (NRB) juist gestaag en verwelkomde de KNVB bijna 200.000 nieuwe leden, met name voetbalsters. De bonden van korfbal, honk- en softbal en tennis zagen juist de nodige leden vertrekken. Ook de binnensport zag de ledentaantallen afnemen. Basketbal was met een groei van bijna 20 procent hierin de afgelopen vijf jaar de uitzondering op.

Voetbal 2030: voldoende ruimte effectiever benutten

Hoewel de voetbalbevolking de komende jaren mogelijk licht afneemt, zal dat geen oplossing zijn om de capaciteitsproblemen bij diverse verenigingen op te lossen. De verwachting is dat wanneer het huidige aanbod in stand blijft, ook het tekort bij een aantal verenigingen blijft bestaan.

De meest vergaande maatregel voor de gemeente is om op de plekken met tekorten de capaciteit te vergroten. Bijvoorbeeld door natuurgrasvelden te vervangen door kunstgras of nieuwe velden aan te leggen. Echter, we stellen ook vast dat in de toekomst verenigingen met overcapaciteit te maken hebben. Voor de gemeente Enschede bestaan drie opties om met de huidige en toekomstige capaciteitsproblemen kosteneffectiever om te gaan, te weten:

- *Organische groei afwachten*
De gemeente Enschede kan kiezen om geen beleid te ontwikkelen om een betere verdeling van Enschedese voetballers te stimuleren. Daarmee ontstaat mogelijk een organische groei van het aantal leden op sportparken of speeldagen waar ruim voldoende velden zijn. In combinatie met de verwachting dat het totaal aantal voetballers in Enschede ongeveer gelijk blijft, wordt hiermee het veldentekort bij andere verenigingen teruggedrongen.
- *Actief sturen op zondagvoetbal of sportparken met ondercapaciteit*
De afgelopen jaren is het voetbal in Enschede steeds verder verschoven van zondag naar zaterdag. Daarmee volgt de ontwikkeling in Enschede de landelijke trend waarbij zaterdagvoetbal steeds populairder wordt. Hierdoor ontstaat een situatie waarop op zaterdag velden schaars zijn, terwijl het merendeel van dezelfde velden op zondag onbespeeld blijft. De gemeente kan - al dan niet in samenwerking met de KNVB - zondagvoetbal stimuleren, ter bevordering van effectief veldgebruik. Eventueel zou hier met gunstige tarieven gestuurd kunnen worden naar gebruik op de zondagen.
- *Verhuizing van verenigingen*
Naast de verenigingen met ondercapaciteit zijn er ook verenigingen die juist velden onbespeeld (moeten) laten. Met de verhuizing van enkele verenigingen kan een deel van het capaciteitsprobleem elders opgelost worden of wordt een volledig sportpark 'vrijgespeeld'. Hiervoor zijn in hoofdstuk 4 enkele rekenkundige opties benoemd. De gemeente moet in gesprek met verenigingen om te verkennen of hier bij de bewuste verenigingen draagvlak voor bestaat.

Buitensport 2030: overschotten en tekorten

De toekomst van de buitensport in Enschede kent twee dominante toekomstverwachtingen. Ten eerste is er het vraagstuk van ruimtetekort. Een vergelijkbaar probleem als bij het voetbal bestaat voor hockey. Met als kanttekening dat bij deze bond het aantal leden landelijk jaarlijks sterk groeit. Op dit moment is er een tekort aan velden en dit lijkt bij de beide verenigingen alleen maar verder toe te nemen. Zonder dat hier iets gebeurt lijkt het onvermijdelijk dat de groei in Enschede stagneert door het gebrek aan ruimte. Tenzij de mogelijkheden voor juniorenhockey op zondag worden verkend want op deze speeldag is ruim voldoende capaciteit.

Het tweede dominante toekomstbeeld bestaat uit de overcapaciteit bij korfbal en tennis die - mede met het oog op de landelijke trend dat deze bonden leden verliezen - alleen maar zal toenemen. Hierbij is de verwachting dat op termijn velden en accommodaties niet meer nodig zijn. Daarnaast heeft de vergrijzende bevolking van Enschede mogelijk tot gevolg dat het gebruik van tennisbanen verschuift naar overdag, waardoor de overcapaciteit mogelijk nog verder toeneemt dan voorspeld. Het kan de

moeite lonen voor de gemeente Enschede om met de korfbalverenigingen in gesprek te gaan over verhuizing of fusie, om op deze manier de overcapaciteit van korfbalvelden te gebruiken voor het tekort bij naastgelegen voetbalverenigingen.

De overige buitensporten honk- en softbal, atletiek, rugby en American football lijken ook in de toekomst voldoende ruimte te hebben. Een lokale stabiele bevolking in combinatie met landelijke groeicijfers van de sportbonden voorspelt een (lichte) groei van de Enschedese verenigingen in deze takken van sport. Echter, de huidige sportaccommodaties bieden ook in de toekomst voldoende ruimte voor deze verenigingen en hun leden. De overcapaciteit op deze accommodaties is niet inzetbaar voor sporten waar door hun sportspecifieke afmetingen tekorten zijn.

Binnensport 2030: situatie stabiel

De toekomst van de vraag naar binnensportruimte is voornamelijk gebaseerd op de ontwikkeling van leerlingenaantallen (behoefte vanuit onderwijs) en die van de sportende bevolking (behoefte vanuit sportverenigingen). In beide gevallen is sprake van een stabiele of zeer licht dalende vraag naar binnensportruimte. Alleen wanneer het aantal uren lichamelijk onderwijs als uitkomst van de huidige discussie van twee naar drie uur wordt bijgesteld, ontstaat mogelijk een tekort aan binnensportruimte. Het lijkt raadzaam om deze ontwikkeling nauwgezet te volgen en daarover in gesprek te blijven met het onderwijs.

Op dit moment hebben nagenoeg alle scholen een binnensportaccommodatie bereikbaar binnen 1.000 meter over de openbare weg. Alleen wanneer de gemeente Enschede in de toekomst ooit beslist dat 500 of 750 meter de kritieke grens is, ontstaat voor een deel van de onderwijslocaties een probleem.

Hockey en korfbal zijn de meest dominante seizoensgebonden binnensporten. Wanneer voor hen het buitenseizoen bezig is, volstaat de binnensportruimte in Enschede ruimschoots. Echter, wanneer deze sporten in de wintermaanden binnen spelen, is de capaciteit beduidend knapper. In de huidige situatie wordt in deze periode door andere verenigingen uitgeweken naar niet-gemeentelijke accommodaties. Mogelijk dat de groei van hockey in de komende jaren hier voor een toenemende belasting gaat zorgen. Deze toenemende vraag zou (deels) opgevangen kunnen worden door het afnemende aandeel korfballers. Een andere mogelijkheid om de druk in de populaire avonduren te verzachten is door de verwachte vergrijzing de mogelijke verschuiving naar het gebruik overdag.

Literatuur

Breedveld, K. & P. Hover (2016). *Brancherapport Atletiek in Nederland*. Nieuwegein: Arko Sports Media.

Hoenderkamp, K., Hakkers, S., Bakker, S. & Hoekman, R. (2012). *Ruimte voor sport in Groningen. Een vraag-aanbodanalyse van buitensport- en binnensportaccommodaties, 2012-2030*. Utrecht: Mulier Instituut.

Lucassen, J., Wisse, E., Smits, F., Beth, J. & H. van der Werff (2010). *Sport, Bewegen en Onderwijs: kansen voor de toekomst. Brede analyse 2010*. 's-Hertogenbosch: W.J.H. Mulier Instituut

Nispen, van (2016). *Voorstel van wet van het lid Van Nispen tot wijziging van de Wet op het primair onderwijs, de Wet op de expertisecentra en de Wet primair onderwijs BES ter invoering van regels over de kwalificatie van docenten en het vaststellen van een minimum aantal uren voor wat betreft het bewegingsonderwijs*. Den Haag: Tweede Kamer.

Romijn, D., Wezenberg-Hoenderkamp, K. & R. Hoekman (2014). *Voetbal in Oss. Onderzoek naar toekomstmogelijkheden voetbalverenigingen binnen gemeente Oss*. Utrecht: Mulier Instituut.

Tiessen-Raaphorst, A. (red.) (2015). *Rapportage Sport 2014*. Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau.

Wezenberg-Hoenderkamp, K. & R. Hoekman (2015). *Ruimte voor sport in Alkmaar. Onderzoek naar de behoefte aan sportvoorzieningen in de periode 2015 tot en met 2030*. Utrecht: Mulier Instituut.

Bijlage 1 Normteamberekening voetbal

Tabel b.1 Normteamberekening senioren

Senioren heren en dames						
	Za	Za 35+/45+	Za vet.	Zo	Zo 35+/45+	Zo vet.
Equivalent normteams wedstrijd	1,00	0,70	1,00	1,00	0,70	1,00
Equivalent normteams training	0,50	0,50	0,50	0,50	0,50	0,50

Tabel b.2 Normteamberekening junioren

Junioren				
	A	B	C	O14 (C)
Equivalent normteams wedstrijd	1,00	0,75	0,75	0,75
Equivalent normteams training	0,50	0,50	0,50	0,50

Tabel b.3 Normteamberekening pupillen

Pupillen zaterdag								
	D	O12 (D)	D-7	O10 (D)	E-9	E-7	F-7	Mini
Equivalent normteams wedstrijd	0,50	0,50	0,35	0,50	0,43	0,35	0,25	0,15
Equivalent normteams training	0,50	0,50	0,25	0,50	0,50	0,25	0,25	0,25

Kader b.1 opbouw trainingsbehoefte

De opbouw van de trainingsbehoefte is op basis van het handboek sportaccommodaties (laatste update 2016). Deze norm die is opgesteld door NOC*NSF en VSG gaat uit van het volgende:

Per normteam

40 weken per jaar

110 trainingsminuten per week

Capaciteit van de velden

Natuurgras (min. Kwal) 700 uur

Natuurgras (max. Kwal) 800 uur

Kunstgras 880 uur

Alleen zaterdagver. Kunstgras 800 uur

Herculesplein 269 | 3584 AA Utrecht | Postbus 85445 | 3508 AK Utrecht
T +31 (0)30 721 02 20 | info@mulierinstituut.nl | www.mulierinstituut.nl